

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет корекційної та соціальної педагогіки і психології
Кафедра соціальної педагогіки і соціальної роботи

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВИКОНАННЯ ТА ЗАХИСТУ
ДИПЛОМНИХ РОБІТ**

для студентів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
зі спеціальності 232 Соціальне забезпечення галузі знань 23 Соціальна робота

Кам'янець-Подільський

2021

УДК 37.091.262 (076)
ББК 72.202.5я73

Рецензенти:

Ярошенко А.О., доктор філософських наук, професор кафедри соціальної політики факультету соціально-психологічних наук та управління Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова

Славіна Н.С., кандидат психологічних наук, доцент кафедри загальної та практичної психології Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка

*Друкується за ухвалою науково-методичної ради факультету корекційної та соціальної педагогіки і психології Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка
(протокол № 7 від 14 червня 2021 року)*

Методичні рекомендації до виконання та захисту дипломних робіт для студентів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти зі спеціальності 232 Соціальне забезпечення галузі знань 23 Соціальна робота. / Укладачі: Л.П.Мельник, Т.Л.Опалюк, О.І.Данилюк, Н.С.Гевчук. [Електронний ресурс]. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2021. 76 с.

Методичні рекомендації розроблені у відповідності до вимог галузевих стандартів вищої освіти з підготовки фахівців першого (бакалаврського) рівня вищої освіти зі спеціальності 232 Соціальне забезпечення галузі знань 23 Соціальна робота.

Методичні рекомендації призначені для надання допомоги студентам у виконанні дипломних робіт на здобуття першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, які містять основні вимоги щодо їх змісту, оформлення, організації виконання та оцінювання. Наведено зразки супровідних документів.

УДК 37.091.262 (076)
ББК 72.202.5я73

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНІ ВИМОГИ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ПІДГОТОВКИ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ	8
1.1. Організація підготовки та написання бакалаврської роботи	8
1.2. Вибір і затвердження теми бакалаврської роботи	10
1.3. Структура та зміст бакалаврської роботи	12
РОЗДІЛ 2. СТАНДАРТНІ ВИМОГИ ДО ПРАВИЛ ОФОРМЛЕННЯ БАКАЛАВРСЬКОЇ РОБОТИ	21
2.1. Загальні вимоги до порядку викладення матеріалу роботи	21
2.2. Вимоги до структурних елементів роботи	22
2.3. Лінгвістичні вимоги до дипломної роботи бакалавра	23
РОЗДІЛ 3. ЗАХИСТ ТА ОЦІНЮВАННЯ БАКАЛАВРСЬКОЇ РОБОТИ	39
3.1. Підготовка супровідної документації до бакалаврської роботи	39
3.2. Порядок подання роботи до захисту	41
3.3. Підготовка виступу на захисті	49
3.4. Критерії оцінювання бакалаврської роботи	51
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	57
ДОДАТКИ	60
Додаток А. Зразок заяви на закріплення кваліфікаційної роботи	60
Додаток Б. Зразок листа-замовлення від організації (бази практики) на виконання кваліфікаційної роботи	61
Додаток В. Зразок титульної сторінки кваліфікаційної роботи	62
Додаток Д. Зразок бланку завдання на кваліфікаційну роботу	63
Додаток Е. Зразок оформлення відгуку наукового керівника	65
Додаток Є. Зразок оформлення бланку рецензії	67
Додаток Ж. Приклад оформлення змісту бакалаврської роботи	68
Додаток З. Приклад оформлення вступу бакалаврської роботи	69
Додаток І. Зразок оформлення бібліографічного опису списку використаних джерел	72

ВСТУП

Методичні рекомендації розроблені у відповідності до вимог галузевих стандартів вищої освіти з підготовки фахівців першого (бакалаврського) рівня вищої освіти зі спеціальності 232 Соціальне забезпечення галузі знань 23 Соціальна робота, освітньо-професійної програми Соціальна допомога й призначені для надання допомоги студентам у виконанні дипломної роботи відповідно до основних вимог, які висувуються до змісту та оформлення дипломної роботи, організації її виконання, порядку захисту та оцінювання.

Відповідно до Закону України «Про вищу освіту» бакалавр – це освітній ступінь, що здобувається на першому рівні вищої освіти та присуджується закладом вищої освіти у результаті успішного виконання здобувачем вищої освіти освітньо-професійної програми.

Дипломна робота є складовою частиною атестації, підсумковою кваліфікаційною роботою студента, яка дає змогу виявити рівень засвоєння ним теоретичних знань та практичної підготовки, здатність до самостійної роботи за обраною спеціальністю.

Кваліфікаційна робота передбачає самостійне розв'язання складної спеціалізованої задачі або практичної проблеми у сфері соціального забезпечення, що передбачає застосування певних теорій та методів соціального забезпечення і характеризується комплексністю та невизначеністю умов, супроводжується проведенням досліджень та/або застосуванням інноваційних підходів.

Дипломна робота є невід'ємною складовою частиною попередньої індивідуальної наукової роботи студента (курскових та конкурсних робіт, тез доповідей на науково-практичні конференції тощо), самостійним, завершеним науковим дослідженням у певній галузі знань, має внутрішню логіку, чітко структурована та містить сукупність результатів, положень, що пропонуються для публічного захисту. Метою дипломної роботи студентів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти є застосування набутих у процесі навчання теоретичних знань і практичних навичок для самостійного

розв'язання конкретної актуальної проблеми публічного у сфері соціального забезпечення на підставі критичного аналізу та узагальнення існуючої інформації з обраної проблеми, проведення власних досліджень, виконання розробок та формування рекомендацій для розв'язання проблеми.

Основними завданнями дипломної роботи спеціальності 232 Соціальне забезпечення галузі знань 23 Соціальна робота є:

- систематизація та поглиблення теоретичних знань у контексті вирішення певних практичних завдань;
- узагальнення теоретичних засад у сфері соціального забезпечення;
- визначення суті, законів, принципів і механізмів соціального захисту в розвитку суспільства;
- формулювання конкретної прикладної проблеми, що не знайшла достатнього висвітлення в науковій літературі та потребує інноваційних пропозицій для її вирішення;
- наукове обґрунтування методів і засобів вирішення визначеної проблеми;
- набуття навичок розроблення та впровадження заходів із забезпечення результативної та ефективної діяльності суб'єктів соціальної сфери;
- формулювання висновків, рекомендацій і пропозицій на основі результатів наукових досліджень.

Перелік компетентностей, які має продемонструвати студент першого (бакалаврського) рівня вищої освіти у процесі виконання дипломної роботи зі спеціальності 232 Соціальне забезпечення галузі знань 23 Соціальна робота, та програмних результатів, досягненню яких сприятиме виконання кваліфікаційної роботи:

Інтегральна компетентність:

- здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у галузі професійної діяльності соціального забезпечення або у

процесі навчання, що передбачає застосування певних теорій та методів відповідної науки і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

Загальні компетентності:

ЗК 01 Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК 03 Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК 05 Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК 10 Вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

Спеціальні компетентності:

СК 02 Знання і розуміння нормативно-правової бази стосовно соціальної роботи та соціального забезпечення.

СК 03 Здатність консультувати з питань соціального забезпечення різним групам населення, що опинилися у складних життєвих обставинах.

СК 04 Здатність використовувати адміністративно-правові механізми призначення та контролю в системі соціального захисту населення.

СК 07 Здатність застосовувати методики індивідуальних обрахунків адресної соціальної допомоги, методики індивідуальних обрахунків призначення субсидій, соціальної допомоги мало захищеним категоріям населення, допомоги по безробіттю.

СК 08 Здатність використовувати методики інспекційних перевірок в системі соціального захисту населення.

СК 09 Здатність до планування та реалізації заходів з проведення моніторингу і інспектування.

СК 10 Здатність до планування та реалізації заходів з надання адресної соціальної допомоги.

Програмні результати навчання:

ПРН 07 Використовувати базові знання про принципи державної соціальної політики та шляхи соціального забезпечення населення.

ПРН 08 Застосовувати засоби соціально-правової політики в сфері соціального захисту, базові знання з юриспруденції та законодавства України в галузі соціального забезпечення.

ПРН 10 Визначати умови соціально-економічної підтримки різних категорій населення.

ПРН 13 Аналізувати та оцінювати рівень матеріально-економічного захисту різних категорій населення.

ПРН 15 Приймати практичні рішення для покращення соціального добробуту та підвищення соціальної безпеки.

ПРН 16 Застосовувати нормативно-правову базу в захисті соціальних груп населення.

ПРН 17 Пояснювати актуальні процеси у соціальній сфері та соціальному забезпеченні.

ПРН 19 Ефективно працювати як індивідуально, так і у складі міждисциплінарної команди фахівців.

ПРН 20 Демонструвати вміння креативно вирішувати проблеми та приймати інноваційні рішення, мислити та застосовувати творчі здібності до формування принципово нових ідей.

ПРН 21 Вміння взаємодіяти у професійному полікультурному середовищі.

ПРН 24 Використовувати вміння та застосовувати навички технологій і методів проведення соціального аудиту, інспектування та контролю в системі соціального забезпечення.

Методичні рекомендації призначені для надання допомоги студентам у виконанні дипломних робіт на здобуття першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, які містять основні вимоги щодо їх змісту, оформлення, організації виконання, порядку оцінювання. Наведено зразки супровідних документів.

РОЗДІЛ 1

ЗАГАЛЬНІ ВИМОГИ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ПІДГОТОВКИ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ

1.1 Організація підготовки та написання дипломної роботи

До дипломної роботи висуваються такі вимоги:

– робота повинна бути виконана з актуальної теми у сфері соціального забезпечення, соціальної роботи, яка має теоретичне й практичне значення;

– робота має бути підготовлена на основі матеріалу, в якому узагальнені раніше відомі положення, дискусійні питання, а також досліджені нові явища і виявлені закономірності. У зв'язку із цим дипломна робота повинна відрізнятися критичним підходом до існуючої практики вирішення проблеми, яка досліджується;

– робота повинна містити аналіз фактичного стану, зіставлення вимог теорії та практики, аргументовані висновки, конкретні пропозиції;

– вносити й обґрунтовувати пропозиції щодо вдосконалення різних аспектів професійної діяльності зі спеціальності 232 Соціальне забезпечення відповідно до предмета дослідження;

– бути належно оформленою й мати всі необхідні супровідні документи.

Студент може:

– особисто обирати тему дипломної роботи;

– вносити свої пропозиції щодо обрання наукового керівника;

– клопотати перед випусковою кафедрою про заміну наукового керівника, якщо для цього є поважні причини;

– приймати самостійні рішення щодо вибору методів дослідження та аналізу, а також обробки первинних матеріалів та документів.

Студент зобов'язаний:

– чітко виконувати графік підготовки дипломної роботи;

– оформити її відповідно до вимог кваліфікаційної роботи кафедри;

- своєчасно пройти попередній захист дипломної роботи на кафедрі;
- своєчасно передати дипломну роботу до захисту перед екзаменаційною комісією (ЕК);
- аргументовано й етично реагувати на зауваження наукового керівника і рецензента, відповідати на запитання членів ЕК та присутніх на відкритому захисті дипломної роботи.

Дипломна робота має бути написана державною мовою, науковим стилем, логічно й аргументовано.

Основні етапи підготовки та виконання дипломної роботи:

- вибір та затвердження теми;
- складання та затвердження завдання на дипломну роботу;
- проведення досліджень;
- опрацювання та викладення результатів досліджень;
- оформлення дипломної роботи;
- попередній захист дипломної роботи на засіданні кафедри та допуск її до захисту у ЕК;
- рецензування дипломної роботи;
- перевірка роботи на плагіат;
- захист дипломної роботи на засіданні ЕК.

Наукові керівники призначаються кафедрою серед осіб професорсько-викладацького складу і затверджуються на засіданні кафедри та наказом по університету на весь період виконання дипломної роботи.

Керівником дипломної роботи призначається викладач, бажано, з науковим ступенем кандидата або доктора наук. Науковий керівник дипломної роботи зобов'язаний:

- надавати допомогу студентові в складанні плану роботи та програми відбору необхідного матеріалу;
- здійснювати керівництво студентом при проходженні ним виробничої практики;

- рекомендувати студенту спеціальну, нормативну літературу та інформаційні джерела за обраною темою дипломної роботи;
- регулярно консультувати, контролювати протягом усього періоду графік виконання дипломної роботи, її якість та своєчасність виконання, а також інформувати завідувача кафедри про хід підготовки роботи до захисту;
- надати об'єктивний відгук на дипломну роботу після її завершення.

Науковий керівник має допомогти студентові визначити найбільш ефективні рішення, всебічно стимулювати творчість і самостійність при виконанні ним дипломної роботи. Систематична співпраця студента і наукового керівника допомагають студенту у виборі методів дослідження, контролі дотримання вимог до змісту й оформлення дипломної роботи, своєчасному усуненні недоліків.

1.2. Вибір і затвердження теми бакалаврської роботи

Підготовку до написання дипломної роботи починають з вибору теми із переліку тем, затверджених випусковою кафедрою. Тематика дипломних робіт повинна бути актуальною і тісно пов'язаною із вирішенням практичних фахових завдань зі спеціальності 232 Соціальне забезпечення.

Тема дипломної роботи, яка обирається студентом самостійно із запропонованого кафедрою переліку, може бути уточненою і конкретизованою науковим керівником залежно від об'єкта та мети дослідження, бази проходження виробничої практики. Тему роботи може запропонувати сам студент, обґрунтувавши її доцільність та актуальність на сучасному етапі, але із урахуванням бази виробничої практики.

Студент повинен подати письмову заяву про закріплення за ним відповідної теми дипломної роботи на ім'я завідувача кафедри, який призначає наукового керівника дипломної роботи. Без погодження із завідувачем кафедри вільний вибір теми не дозволяється. Для цього рекомендується скористатися попередньою консультацією наукового керівника дипломної роботи і взяти до уваги такі поради:

- тема дипломної роботи повинна відображати особисті теоретичні, практичні інтереси студента;

- тема дослідження має відобразити зацікавленість студента тією чи іншою проблемою в галузі соціальної роботи зокрема, у соціальному забезпеченні, тенденціями розвитку та змін у цій сфері;

Практика свідчить, що робота над темою дипломної роботи, яка тісно пов'язана з професійною діяльністю автора, викликає в нього більшу зацікавленість, має більш творчий характер, нерідко сприяє появі корисних і цікавих пропозицій, рекомендацій, спрямованих на удосконалення управлінських процесів, підвищення особистої професійної компетенції.

При формулюванні теми дипломної роботи, слід звернути увагу, що у ній має бути відображений проблемний аспект роботи відповідно до обраного об'єкта і предмета дослідження.

Написання дипломної роботи вимагає проведення наукового дослідження, після чого необхідно описати отримані результати за визначеними правилами.

Проведення дослідження передбачає:

- визначення актуальності дослідження, первинне уявлення й формулювання проблеми, об'єкта і предмета дослідження, цілі та завдань роботи;

- формування плану роботи, який, з метою подальшої деталізації основних положень, доопрацьовується до розширеного плану-проспекту роботи;

- осмислення змісту, джерел отримання і способів збирання інформації;

- виявлення комплексу методів проведення дослідження та оброблення інформації з проблеми;

- збір та узагальнення інформації, огляд літератури, її аналітична обробка, опис і пояснення фактів, обґрунтування тенденцій і

закономірностей, виявлення зв'язків з предметом дослідження й можливе уточнення визначення проблеми або поглиблення уявлень щодо неї, формулювання гіпотез, виявлення основних напрямків розв'язання проблеми;

– розроблення пропозицій, практичних рекомендацій, методик, моделей, соціальних технологій.

Час, відведений на керівництво дипломною роботою, науковий керівник повинен використовувати для проведення систематичних консультацій, передбачених графіком, та перевірки рівня виконання студентом завдань дипломної роботи (частинами чи в цілому) згідно з календарним планом.

1.3. Структура та зміст бакалаврської роботи

Дипломна робота студентів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти повинна бути індивідуальною самостійною роботою, яка має свої особливості, зумовлені темою, об'єктом та предметом дослідження, теоретичною підготовкою студента, наявністю першоджерел та фактичного матеріалу.

Кваліфікаційна робота повинна мати однакову структуру та будуватися на основі єдиних вимог державних стандартів. Структура такої роботи – це чітко регламентована послідовність розміщення її основних складових компонентів довідковосупровідного і змістового характеру. Вона відображає зовнішнє розміщення і внутрішній логічний зв'язок наукового дослідження і свідчить про рівень її загальної методологічної підготовки. Структурна побудова тексту роботи має відповідати загальноприйнятій логіці будь-якої наукової роботи.

Дипломна робота повинна містити такі складові:

- титульний аркуш;
- зміст;

- перелік умовних позначень, символів, скорочень і термінів (за необхідності)
- основну частину: вступ, розділи, висновки;
- список використаних джерел;
- додатки (за необхідності).

Кожна з цих складових, а також розділи основної частини та додатки мають починатися з нової сторінки.

Титульний аркуш (додаток В)

- Титульний аркуш містить (у такій послідовності):
- назву міністерства, вищого навчального закладу, факультету, кафедри:
- освітній ступінь, на який претендує студент (бакалавр, магістр);
- прізвище, ім'я, по батькові автора;
- тему роботи;
- назву курсу, групи, шифру і найменування галузі знань, спеціальності;
- науковий ступінь, вчене звання, прізвище, ім'я, по батькові наукового керівника і (або) консультанта;
- місто і рік виконання роботи.

Зміст (додаток Ж)

Зміст розташовують на початку роботи. Він містить такі структурні елементи: «Перелік умовних позначень (або Скорочення та умовні позначки)», «Вступ», послідовно перелічені назви всіх розділів, підрозділів і пунктів (якщо вони мають заголовки), «Висновки», «Список використаних джерел», «Додатки» з їх назвою та зазначенням номера сторінки початку структурного елемента. Не рекомендовано у змісті розривати слова знаком переносу.

Перелік умовних позначень, символів, скорочень і термінів

Якщо у роботі використано понад п'ять умовних позначень (аббревіатур, символів, скорочень, які не є загальноприйнятими), то це зазначається на окремому аркуші, який розташовується після «Змісту», як

«Перелік умовних скорочень». Додатково пояснення умовних позначень наводиться у тексті при першому згадуванні.

Перелік розташовують стовпчиком. Ліворуч в алфавітному порядку наводять умовні позначення, символи, одиниці, скорочення і терміни, праворуч – їх детальну розшифровку.

Терміни, скорочення, символи, позначення тощо, які повторюються не більше двох разів, до переліку не вносяться.

Основна частина

Вступ (додаток 3)

Розкриває сутність і стан наукової проблеми (задачі) та її значущість, підстави і вихідні дані для розроблення теми, обґрунтування необхідності проведення дослідження.

Вступ складає приблизно 5% тексту рукопису, або 3-5 сторінок.

У вступі подають загальну характеристику дипломної роботи у такій послідовності.

Актуальність теми.

Розкривають значимість обраної теми для розвитку відповідної галузі науки на основі аналізу вітчизняної та зарубіжної наукової літератури із зазначенням практично розв'язаних завдань, актуальних проблем у певній галузі. Висвітлення актуальності повинно бути небагатослівним.

Мета і завдання дослідження.

Формулюють мету роботи і завдання, які необхідно вирішити для досягнення поставленої мети. *Мета* дослідження повинна бути пов'язана з об'єктом і предметом дослідження, а також є кінцевим результатом, якого прагне досягти виконавець. Слід уникати формулювання мети, вживаючи слова «Дослідження...», «Вивчення...», «Аналіз...», позаяк ці слова вказують на засіб досягнення мети, а не на саму мету. Краще застосувати такі висловлювання: «Виявити...», «Визначити...», «З'ясувати...», «Надати характеристику...», «Довести...».

Керуючись метою роботи, визначають *завдання*. Формулювання завдань необхідно робити якомога більш ретельно, оскільки опис їхнього рішення має відобразити зміст складових частин роботи. А також, досить часто, заголовки розділів і підрозділів формуються на основі завдань.

Частина об'єктивної реальності (подія, процес, явище), що обрана для вивчення, є *об'єктом* дослідження.

Найбільш важливі з теоретичної чи практичної точки зору властивості об'єкта, які підлягають вивченню за допомогою певних методів є *предметом* дослідження.

Об'єкт та предмет пізнання не одне й те саме. Визначаючи об'єкт дослідження, необхідно відповісти на запитання: що розглядається? А предмет означає аспект розгляду, дає уявлення про те, як розглядається об'єкт саме в даному дослідженні, цим дослідником. Наприклад, об'єкт дослідження – формування професійного мислення студентів педагогічних спеціальностей, а предмет дослідження – розвиток творчого професійного мислення майбутніх учителів засобами активних методів навчання.

Предмет дослідження визначає тему дипломної роботи (проекту). З предмета дослідження випливають його мета та завдання, формулюється *гіпотеза*.

Гіпотеза дипломного дослідження – це зроблене на основі аналізу наукових джерел, власних умовисновків і спостережень припущення про основні результати дослідження. У ній можливо зазначити динаміку, розвиток визначених показників, які характеризують певне явище, передбачити умови ефективності одержаних результатів, сформулювати їхнє значення тощо. Гіпотеза вимагає свого підтвердження або спростування.

Від гіпотези залежить окреслення конкретних завдань дослідження, необхідних для досягнення поставленої мети. Визначають завдання змістовно і чітко, їх формулювання можуть стати назвами розділів і параграфів, а опис розв'язання поставлених завдань складає зміст розділів роботи.

Методи дослідження.

Методи досліджень – спосіб набуття достовірних наукових знань, умінь та практичних навичок у різних сферах діяльності. Подають перелік методів дослідження, використаних для розв’язання поставлених в роботі завдань. Перераховують їх коротко та конкретно, визначаючи, що саме досліджувалось тим чи іншим методом. Обґрунтовують вибір методів, що забезпечують достовірність отриманих результатів та висновків.

Дипломна робота (проект) повинна містити елементи наукової новизни одержаних результатів (обов’язкові для дипломних робіт освітнього ступеня «магістр»).

Практичне значення одержаних результатів (для дипломних робіт освітнього ступеня «бакалавр» не обов’язкове). Інформують про практичне застосування одержаних результатів (зазначають організації, в яких здійснено впровадження, форми реалізації, відповідні документи), або рекомендації щодо їх практичного використання.

Апробація результатів дослідження. Подається інформація про оприлюднення результатів дослідження.

Публікації. Вказують, у скількох статтях у наукових журналах, збірниках наукових праць, матеріалах і тезах конференцій опубліковані результати роботи.

На завершення у вступі описують структуру дипломної роботи (проекту): вказується кількість розділів і підрозділів, використаних джерел, додатків.

Розділи дипломної роботи

Розділи дипломної роботи можуть містити підрозділи (нумерація складається з номера розділу, порядкового номера підрозділу, відокремлених крапкою), пункти (нумерація – з номера розділу, порядкового номера підрозділу, порядкового номера пункту, відокремлених крапкою), підпункти (нумерація – з номера розділу, порядкового номера підрозділу, порядкового

номера пункту і порядкового номера підпункту, відокремлених крапкою). Кожен пункт і підпункт має містити закінчену інформацію.

У розділах дипломної роботи (проекту) викладають відомості про предмет (об'єкт) дослідження або розроблення, які є необхідними й достатніми для розкриття сутності цієї роботи (опис: теорії; методів роботи; характеристик і/або властивостей створеного об'єкта; принципів дії об'єкта й основних принципових рішень, що дають уявлення про його будову; метрологічного забезпечення тощо) та її результатів.

Основному тексту кожного розділу може передувати передмова з коротким описом обраного напрямку та обґрунтуванням застосованих методів досліджень. У кінці кожного розділу формулюють стислі висновки про наведені у розділі наукові і практичні результати дослідження.

Якщо у дипломній роботі (проекті) необхідно навести повні доведення або деталізовані відомості про хід дослідження (розроблення), їх вміщують у додатках.

У розділах основної частини подають матеріал, *наприклад*, в такій послідовності:

Розділ 1 – огляд літератури за темою і вибір напрямів досліджень; автор роботи окреслює основні етапи розвитку наукової думки за своєю проблемою, стисло аналізуючи роботи попередників, висвітлює ті питання, що залишилися невирішеними та визначає своє місце у розв'язанні проблеми. Бажано закінчити цей розділ коротким резюме стосовно необхідності проведення свого дослідження. Загальний обсяг огляду літератури не повинен, зазвичай, перевищувати 20% обсягу основної частини дипломної роботи (проекту).

Розділ 2 – виклад загальних підходів і основних методів досліджень, опис теоретичних і (або) експериментальних досліджень; студент обґрунтовує вибір напрямку досліджень, наводить методи вирішення завдань і їх порівняльні оцінки, розробляє загальну методику проведення емпіричних досліджень.

Розділ 3 – аналіз і узагальнення результатів досліджень з висвітленням того нового, що подається при розробленні наукових питань. Слід оцінити повноту й достовірність одержаних у роботі результатів, порівняти їх із даними аналогічних досліджень інших авторів.

Зміст розділів має відповідати темі дипломної роботи (проекту) та повністю її розкривати.

Висновки

У висновках викладають найважливіші наукові та практичні результати роботи. Висновки обов'язково повинні відповідати меті і конкретним завданням, поставленим і сформульованим у вступі. Текст висновків можна поділити на пункти. У першому пункті висновків оцінюють одержані результати та їх відповідність сучасному рівню наукових знань. Далі висновки мають містити відповіді на всі завдання, поставлені у вступі. Все це дасть змогу авторові показати, що сформульованої у вступі мети досягнуто. Варто наголосити на окремих важливих здобутих результатах, обґрунтувати їх достовірність, викласти відомості про використання результатів дослідження або пропозиції щодо можливих галузей або сфер використання результатів роботи, викласти наукову, науково-технічну, соціально-економічну значущість роботи, бажано надати рекомендації та пропозиції щодо покращення стану справ за досліджуваною проблемою, а також визначити доцільність продовження досліджень за відповідною тематикою.

Висновки не повинні містити цитат, оскільки в них лише узагальнюється інформація, про яку розгорнуто (з цитатами) йшлося в самому розділі; висновки не повинні містити нову інформацію, якої не було в основній частині; у ході написання висновків не допускається звичайна компіляція, тобто використання незмінених речень або цілих абзаців з основної частини роботи.

Рекомендований обсяг висновків у дипломній роботі – до трьох сторінок.

Список використаних джерел (додаток I)

Будь-яка наукова робота супроводжується списком використаних джерел, складати який необхідно за чинними стандартами з бібліотечної та видавничої справи. Список використаних джерел відображає роботу автора зі збору та аналізу літератури, дозволяє зробити висновок про ступінь ґрунтовності проведеного дослідження і охоплює документи, використані при написанні дипломної роботи (проекту).

Список використаних джерел формується одним із таких способів:

- у порядку появи посилань у тексті;
- в алфавітному порядку прізвищ перших авторів або заголовків;
- у хронологічному порядку.

Порядкові номери бібліографічних описів у переліку джерел мають відповідати посиланням на них у тесті дипломної роботи (номерні посилання).

Джерела, на які є посилання лише в додатку, наводять в окремому переліку, який розміщують у кінці цього додатка.

Додатки

До додатків за необхідності доцільно включати допоміжні або додаткові матеріали, які: необхідні для повноти роботи, але долучення їх до основної частини роботи може змінити впорядковане й логічне уявлення про роботу; не можуть бути послідовно розміщені в основній частині дослідження через великий обсяг або способи відтворення; необхідні для кращого розуміння отриманих результатів; є необхідними лише для фахівців конкретної галузі.

Додатки можуть містити:

- допоміжні рисунки й таблиці;
- матеріали, що стосуються проведених досліджень або їх результатів, які через великий обсяг, специфіку викладення або форму подання не можуть бути внесені до основної частини (проміжні математичні доведення, формули і розрахунки; фотографії; опис комп'ютерних програм,

розроблених у процесі виконання роботи; інструкції та методики, розроблені в процесі виконання роботи тощо);

- таблиці допоміжних цифрових даних, графіки, анкети опитувань чи інших застосованих видів емпіричних досліджень;

- опис нової апаратури, приладів, які було використано під час проведення досліджень, протоколи й акти випробувань, впровадження, розрахунки економічного ефекту;

- досліджений фактичний матеріал (газетні статті, радіо- чи телематеріали, дані рейтингових агентств тощо);

- додатковий перелік джерел, на які не було посилань у дослідженні, але до яких можуть виявити інтерес користувачі дипломної роботи (проекту);

- іншу інформацію.

Додатки можуть бути надані у вигляді окремої частини (том, книга), як відокремлену самостійну частину дипломної роботи чи як продовження тексту основної частини. Обсяг додатків не повинен перевищувати обсягу дипломної роботи (проекту).

РОЗДІЛ 2

СТАНДАРТНІ ВИМОГИ ДО ПРАВИЛ ОФОРМЛЕННЯ БАКАЛАВРСЬКОЇ РОБОТИ

2.1. Загальні вимоги до порядку викладення матеріалу роботи

Дипломна робота (проект) оформляється відповідно до державного стандарту України «Документація. Звіти у сфері науки і техніки» (ДСТУ 3008:2015).

Роботу друкують за допомогою комп'ютера та принтера на одному боці аркуша білого паперу формату А4 (210 мм x 297 мм) через півтора-два міжрядкових інтервали до тридцяти рядків на сторінці 14-м кеглем шрифту Times New Roman чорного кольору прямого накреслення. Таблиці та ілюстрації можна подавати на аркушах формату А3 (297 мм x 420 мм).

Обсяг основного тексту дипломної роботи (проекту) варіюється залежно від галузі знань та освітнього ступеня: зазвичай, для спеціальностей гуманітарного напрямку – 45-55 сторінок (освітній ступінь «бакалавр»), 80-90 сторінок (освітній ступінь «магістр»).

До загального обсягу роботи не входять додатки, список використаної літератури, таблиці та рисунки, які повністю займають площу сторінки. Але всі сторінки зазначених структурних одиниць підлягають суцільній нумерації.

Текст роботи рекомендовано друкувати, залишаючи поля таких розмірів: ліве –25 мм, праве –10 мм, верхнє –20 мм, нижнє –20 мм.

Помилки й графічні неточності дозволено виправляти підчищенням або зафарбовуванням білою фарбою з наступним вписуванням на цьому місці правок рукописним або машинним способом між рядками чи на рисунках чорним чорнилом, тушшю чи пастою. Допускається наявність не більше двох виправлень на одній сторінці.

Окремі слова, формули, знаки можна вписувати в текст чорним чорнилом, тушшю чи пастою. Насиченість знаків вписаного тексту має бути наближеною до насиченості знаків надрукованого тексту.

Оформлення дипломної роботи має забезпечувати його придатність до виготовлення копій належної якості.

2.2. Вимоги до структурних елементів дипломної роботи бакалавра

Заголовки

Заголовки структурних частин «ЗМІСТ», «ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ», «ВСТУП», «РОЗДІЛ», «ВИСНОВКИ», «ДОДАТКИ», «СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ», друкують великими літерами напівжирним шрифтом в центрі рядка. Заголовки підрозділів друкують маленькими літерами (крім першої великої) з абзацного відступу. Крапку в кінці заголовка не ставлять.

Якщо заголовок складається з двох або більше речень, їх розділяють крапкою. Перенесення слів у заголовок розділу не допускається. Не допускається розміщувати назву розділу, підрозділу, а також пункту й підпункту в нижній частині сторінки, якщо після неї розміщено тільки один рядок тексту.

Відстань між заголовком і подальшим чи попереднім текстом має бути не менше, ніж два рядки. Абзацний відступ повинен бути однаковим впродовж усього тексту і дорівнювати п'яти знакам. Шрифт друку повинен бути чітким, рядки – чорного кольору середньої жирності. Щільність тексту роботи повинна бути всюди однаковою.

Кожну структурну частину роботи починають з нової сторінки.

Нумерація

Сторінки дипломної роботи (проекту) слід нумерувати арабськими цифрами, охоплюючи додатки, додержуючись наскрізної нумерації впродовж усього тексту. Номер сторінки проставляють у правому верхньому куті сторінки без крапки в кінці.

Першою сторінкою роботи є титульний аркуш, який включають до загальної нумерації сторінок. На титульному аркуші номер сторінки не

ставлять. Ілюстрації й таблиці, розміщені на окремих сторінках, включають до загальної нумерації сторінок роботи.

Розділи, підрозділи, пункти, підпункти нумерують арабськими цифрами. Номер розділу ставлять після слова «РОЗДІЛ», після номера крапку не ставлять, потім з нового рядка друкують заголовок розділу.

Підрозділи повинні мати порядкову нумерацію в межах кожного розділу. Номер підрозділу складається з номера розділу і порядкового номера підрозділу, відокремлених крапкою. Після номера підрозділу крапку не ставлять, наприклад, 1.1, 1.2 і т. д.

Пункти повинні мати порядкову нумерацію в межах кожного розділу або підрозділу. Номер пункту складається з номера розділу і порядкового номера пункту, або з номера розділу, порядкового номера підрозділу та порядкового номера пункту, відокремлених крапкою. Після номера пункту крапку, не ставлять, наприклад, 1.1, 1.2, або 1.1.1, 1.1.2 і т. д. Потім у тому ж рядку наводять заголовок пункту. Пункт може не мати заголовка.

Підпункти нумерують у межах кожного пункту за такими ж правилами, як пункти. Якщо розділ або підрозділ складається з одного пункту, або пункт складається з одного підпункту, його не нумерують.

Ілюстрації і таблиці

Ілюстрації (фотографії, креслення, технічні рисунки, схеми, графіки, діаграми, карти) розміщують безпосередньо після тексту, де вони згадані вперше, або на наступній сторінці. Таблицю, рисунок або креслення, розміри якого більше формату А4, враховують як одну сторінку і розміщують у відповідних місцях після згадування у тексті або в додатках.

Ілюстрації можуть мати назву, яку розміщують під ілюстрацією. За необхідності під ілюстрацією розміщують пояснювальні дані (підрисунковий текст). Назва рисунка повинна відбивати її зміст, бути точною, стислою.

Ілюстрація позначається словом «Рисунок__ (Рис.__)», яке разом з назвою ілюстрації розміщують після пояснювальних даних, наприклад,

«Рис. 3.1 Оцінка безробітними професійних якостей працівників Центру зайнятості».

Ілюстрації слід нумерувати арабськими цифрами порядковою нумерацією в межах розділу, за винятком ілюстрацій, наведених у додатках. Номер ілюстрації складається з номера розділу і порядкового номера ілюстрації, відокремлених крапкою, наприклад, рисунок 3.1 — перший рисунок третього розділу. Якщо в розділі подано одну ілюстрацію, то її нумерують за загальними правилами.

Номер ілюстрації, її назву і пояснювальні підписи розміщують послідовно під ілюстрацією. Пояснювальний текст під ілюстрацією для кращого сприйняття виділяють курсивом.

Рисунок виконують на одній сторінці аркуша. Якщо він не вміщується на одній сторінці, його можна переносити на наступні сторінки. У такому разі назву рисунка зазначають лише на першій сторінці, пояснювальні дані — на тих сторінках, яких вони стосуються, і під ними друкують: «Рисунок _____, аркуш _____».

Ілюстрації в дипломній роботі мають бути розташовані так, щоб їх було зручно розглядати без повороту роботи або з поворотом за годинниковою стрілкою.

Якщо ілюстрації, розміщені в дипломній роботі, створені не автором, обов'язково слід вказати джерело їх походження. Наприклад:

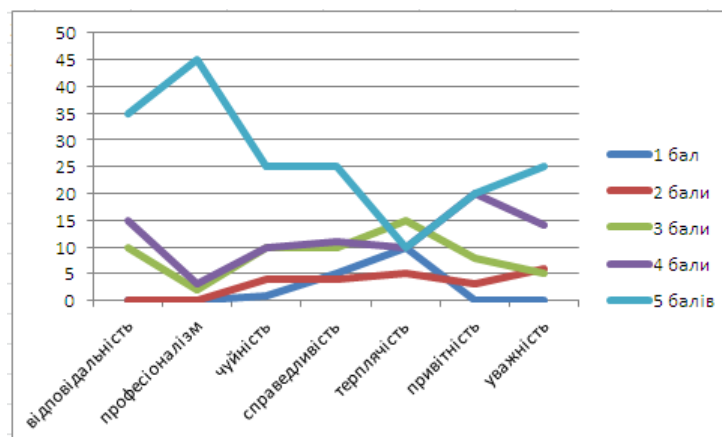


Рис. 3.1. Оцінка безробітними професійних якостей працівників Центру зайнятості

Не варто оформляти посилання на ілюстрації як самостійні фрази, в яких лише повторюється те, що міститься у підписі. У тому місці, де викладається тема, пов'язана з ілюстрацією, і де читачеві треба вказати на неї, розміщують посилання у вигляді виразу в круглих дужках «(рис.3.1)» або «...як це видно з рис. 3.1» або «... як це показано на рис. 3.1».

Цифровий матеріал, як правило, оформлюють у вигляді таблиць. Таблицю слід розташовувати безпосередньо після тексту, у якому вона згадується вперше, або на наступній сторінці.

Таблиці нумерують послідовно (за винятком таблиць, поданих у додатках) в межах розділу. В правому верхньому куті над відповідним заголовком таблиці розміщують напис «Таблиця» із зазначеннями номера.

Номер таблиці повинен складатися з номера розділу і порядкового номера таблиці, між якими ставиться крапка, наприклад: «Таблиця 1.2» (друга таблиця першого розділу). Якщо в розділі є лише одна таблиця, її нумерують за загальними правилами.

При перенесенні частини таблиці на інший аркуш (сторінку) слово «Таблиця» і номер її вказують один раз справа над першою частиною таблиці, над іншими частинами пишуть слова «Продовж, табл.» і вказують номер таблиці, наприклад: «Продовж. табл.1.2».

Графу «номер за порядком» у таблицю не включають. За необхідністю нумерацію показників, параметрів чи інших даних зазначають у першій графі таблиці безпосередньо перед їх найменуванням. Перед числовими значеннями величин порядкові номери в таблицях не проставляються.

Кожна таблиця повинна мати назву (заголовок), яку друкують жирним шрифтом з великої літери над таблицею з абзацного відступу. Назва таблиці повинна відбивати її зміст, бути точною, стислою. В кінці заголовків і підзаголовків таблиць крапки не ставлять.

На всі таблиці повинні бути посилання в тексті дипломної роботи (проекту). При посиланні слід писати слово «таблиця (табл.)» із вказівкою її номера «табл. 2.1.).

Таблиця 2.1.

Думка безробітних осіб про введення на території України карантину

№	Думка безробітних про карантин на території України.	Кількість безробітних (у %)
1.	Сприймаю негативно, тому що втратив (-ла) роботу	25%
2.	Більш-менш це було необхідним	25%
3.	Негативно, тому що повернулася із-за кордону та була змушена ставати на облік у центрі зайнятості	35%
4.	Для мене нічого не змінилося, як був (-ла) безробітною так і лишилася	10%
5.	Головне, що матеріальну допомогу виплачують	5%
6.	Інша відповідь	0%

Загальні правила цитування та посилання на використані джерела

При написанні дипломної роботи (проекту) студент повинен посилатися на цитовану літературу, або на ту літературу, звідки взято ідеї, висновки, задачі, питання, вивченню яких присвячена робота. Можна робити посилання на структурні елементи самого дослідження. Посилатися слід на останні видання. Використовувати праці інших авторів можна шляхом цитування, перефразування або узагальнення.

У разі посилання на структурні елементи самої роботи зазначають відповідно номери розділів, підрозділів, пунктів, підпунктів, позицій переліків, рисунків, формул, рівнянь, таблиць, додатків.

Посилаючись, треба використовувати такі вирази: «у розділі 4», «див. 2.1», «відповідно до 2.3.4.1», «(рисунок 1.3)», «відповідно до таблиці 3.2», «згідно з формулою (3.1)», «у рівняннях (1.23)— (1.25)», «(додаток Г)» тощо.

Дозволено в посиланні використовувати загальноприйняті та застандартовані скорочення згідно з ДСТУ 3582, наприклад, «згідно з рис.

10», «див. табл. 3.3» тощо. Посилаючись на позицію переліку, треба зазначити номер структурного елемента звіту та номер позиції переліку з круглою дужкою, відокремлені комою. Якщо переліки мають кілька рівнів — їх зазначають, наприклад: «відповідно до 2.3.4.1, б), 2)».

Посилання у тексті розміщують у квадратних дужках, наприклад [11, с. 34], де «11» – номер публікації, на яку посилається автор, у списку літератури, а через кому вказаний номер сторінки цієї публікації, на якій розміщено цитований текст.

Дозволено наводити посилання на джерела інформації у виносках. У цьому разі оформлення посилання має відповідати його бібліографічному опису за переліком посилань із зазначеного номера.

Помилковим вважається цитування, яке має посилання на джерело, яке такої інформації не містить.

Неприпустимою помилкою є фальсифікація – підробка або зміна вихідних даних з метою доведення правильності висновку (гіпотези тощо), а також умисне використання неправдивих даних.

Науковий етикет потребує точно відтворювати цитований текст, бо найменше скорочення наведеного витягу може спотворити зміст, закладений автором.

Загальні вимоги до цитування такі:

– текст цитати починається і закінчується лапками і наводиться в тій граматичній формі, в якій він поданий у джерелі, із збереженням особливостей авторського написання. Наукові терміни, запропоновані іншими авторами, не виділяються лапками, за винятком тих, що викликали загальну полеміку. У цих випадках використовується вираз «так званий»;

– цитування повинно бути повним, без довільного скорочення авторського тексту та без перекручень думок автора. Пропуск слів, речень, абзаців при цитуванні допускається без перекручення авторського тексту і позначається трьома крапками в ламаних дужках: [...]. Вони ставляться у

будь-якому місці цитати (на початку, всередині, наприкінці). Якщо перед випущеним текстом або за ним стояв розділовий знак, то він не зберігається;

– кожна цитата обов'язково супроводжується посиланням на джерело;

– при непрямому цитуванні (переказі, викладі думок інших авторів своїми словами), що дає значну економію тексту, слід бути гранично точним у викладенні думок автора, коректним щодо оцінювання його результатів і давати відповідні посилання на джерело;

– якщо необхідно виявити ставлення до окремих слів або думок з цитованого тексту, то після них у круглих дужках ставлять знак оклику або знак питання;

– коли студент (автор роботи), наводячи цитату, виділяє в ній деякі слова, то робиться спеціальне застереження, тобто після тексту, який пояснює виділення, ставиться крапка, потім дефіс і вказуються ініціали автора, а весь текст застереження вміщується у круглі дужки. Варіантами таких застережень є, наприклад: (курсив наш. – А. Б.), (підкреслено мною. – А. Б.), (розбивка моя – А.Б.) (перші літери імені та прізвища автора роботи).

Перефразовування, переказування, як правило, становить матеріал для більшої частини тексту наукової роботи. Вдаючись до цього способу, необхідно також визнати авторство ідеї за допомогою посилань на джерела.

Узагальнення дозволяє одним реченням передати зміст цілого розділу або цілої авторської праці.

Використання чужих праць допомагає підтвердити власну думку, проілюструвати власну позицію, протиставити її думці авторитетів чи продемонструвати слабкість аргументації опонентів. Проте власна думка не повинна змішуватись у тексті із цитованою.

Складання списку використаних джерел

Список використаних джерел та літератури показує джерелознавчу базу дослідження, відображає компетентність та вміння автора вести роботу з підбору і аналізу літератури, вказує, які відомості були запозичені з інших публікацій.

Формування списку використаних джерел до дипломної роботи (проекту) починається з моменту визначення теми дипломної роботи (проекту) і здійснюється за певними правилами.

Головну допомогу в пошуку необхідної літератури надають бібліотечні каталоги та картотеки. В першу чергу варто опрацювати довідково-бібліографічний апарат бібліотеки університету та наукових бібліотек міста. На сайтах провідних бібліотек України та зарубіжжя представлені електронні каталоги, які відображають їхні фонди. Робота з ними дає можливість значно розширити коло виявлених джерел з обраної теми дипломної роботи (проекту).

Допомогу в пошуку літератури нададуть також довідкові видання, бібліографічні покажчики, реферативні журнали.

Не варто обмежуватися лише цитованою у тексті дипломної роботи (проекту) літературою. У список потрібно включати всі матеріали з обраної проблеми, які були студентом (автором дипломної роботи (проекту)) прочитані, переглянуті, проаналізовані. Бажано виявляти джерела якомога повніше, враховувати останні публікації, пам'ятаючи, що бібліографічний список до дипломної роботи (проекту) – це не лише підсумок вивчення проблеми, але й передумова подальших наукових досліджень.

Результатом роботи з каталогами, картотеками, довідковими, бібліографічними та реферативними виданнями повинна стати особиста алфавітна картотека, яка містить картки з бібліографічними записами видань, що мають відношення до теми. Картотека може бути картковою або електронною.

При ознайомленні з кожним джерелом бібліографічні дані перевіряються і уточнюються.

Бібліографічний опис документів здійснюється згідно із такими документами:

ДСТУ ГОСТ 7.1:2006 «Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання»;

ДСТУ 8302:2015 «Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання»;

ДСТУ 3582-2013 «Бібліографічний опис скорочення слів і словосполучень українською мовою. Загальні вимоги та правила»;

ДСТУ 7093:2009 «Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. Бібліографічний запис. Скорочення слів і словосполук, поданих іноземними європейськими мовами» (ГОСТ 7.11-2004, MOD).

Для описання архівних документів існують «Правила оформлення посилань на архівні документи у дисертаціях» та «Правила оформлення посилань на архівні документи у прикнижкових, прикінцевих, пристатейних списках джерел».

При складанні бібліографічного опису творів друку з метою використання як бібліографічного посилання на літературу в тексті або для списку літератури варто дотримуватися стандартної послідовності у розміщенні елементів і частин конкретного опису.

Об'єктами складання бібліографічного опису є всі види опублікованих (в т. ч. депонованих) і неопублікованих документів на будь-яких носіях.

Бібліографічні відомості наводять в описі у тому вигляді, в якому вони наведені в джерелі інформації.

Мова бібліографічного опису відповідає мові вихідних відомостей документа.

З метою забезпечення компактності бібліографічного опису застосовують скорочення слів і словосполучень згідно з вищезазначеними стандартами.

Скороченню підлягають різні частини мови, проте не скорочуються прізвища, назви документів (крім окремих випадків) та коли скорочення впливає на зміну значення (змісту) слова; слово, яке складається з однієї літери; географічні та інші назви.

При складанні бібліографічного опису додержуються норм сучасної орфографії.

Систематизація літератури в списку

Згідно з вимогами Державного стандарту України, рекомендовано систематизувати та класифікувати всю літературу, використану при написанні наукової роботи, у такій послідовності:

1. Джерела

Неопубліковані (архівні джерела, архівні фонди бібліотек) подаються за алфавітом; опубліковані – за хронологією.

2. Література до теми наукової роботи.

3. Статті з періодичних видань.

Вітчизняна періодика укладається за алфавітом чи хронологією; зарубіжна – за країнами, за алфавітом чи хронологією.

4. Довідкова література (бібліографічні покажчики, словники, енциклопедії, довідники тощо).

Таку послідовність розташування матеріалу в списку застосовують у практиці незалежно від вибраного угруповання основних видів джерел. На першому місці, за необхідності, розміщуються всі законодавчі та нормативні матеріали відповідно до рангової послідовності. Далі – статистичні джерела згідно з хронологією видань: офіційні збірники, повідомлення, огляди. Після цих матеріалів наводяться вітчизняні та зарубіжні роботи. Спеціальні види нормативно-технічних документів зі стандартизації, патентні документи і тому подібне вказуються в кінці списку.

У наукових роботах частіше використовується *алфавітна* побудова списку опрацьованої літератури, при якій бібліографічні описи розташовуються за алфавітом авторів та заголовків робіт (якщо автора не вказано, або авторів більше трьох):

– розміщення бібліографічних записів при збігу першого слова назви – за алфавітом другого слова тощо;

– розміщення праць одного автора – за алфавітом першого слова назви окремих творів;

- розміщення праць авторів з однаковими прізвищами – за алфавітом ініціалів авторів;
- при збігу прізвищ та ініціалів авторів – за алфавітом праць;
- розміщення бібліографічних записів різними мовами: спочатку за українським алфавітом чи мовами з кириличним алфавітом; потім література іноземними мовами в порядку латинського алфавіту.

Кількість наведених бібліографічних джерел у переліку повинна бути, як правило, в межах: бакалавр – 40 ± 10 , «магістр» 70 ± 10 .

Відомості про джерела нумеруються арабськими цифрами. Номер ставиться перед бібліографічним записом і відокремлюється від нього крапкою.

Сторінки списку, як і інші сторінки тексту, нумеруються. Нумерація наскрізна, продовжує нумерацію сторінок тексту.

Приклади оформлення бібліографічного опису наведені в додатку Ж.

Додатки

Додатки не є обов'язковим елементом дипломної роботи (проекту).

Додатки оформлюють як продовження роботи на наступних її сторінках або у вигляді окремої частини (книги), розміщуючи їх у порядку появи посилань у тексті.

Якщо додатки оформлюють на наступних сторінках, кожен такий додаток повинен починатися з нової сторінки. Додаток повинен мати заголовок, надрукований угорі малими літерами з першої великої симетрично відносно тексту сторінки. Посередині рядка над заголовком малими літерами з першої великої друкується слово «Додаток Б» і велика літера, що позначає додаток.

Додатки слід позначати послідовно великими літерами української абетки, за винятком літер Г, Є, З, І, Ї, Й, О, Ч, Ь, наприклад, додаток А, додаток Б. Один додаток позначається як «Додаток».

При оформленні додатків окремою частиною (книгою) на титульному аркуші під назвою роботи друкують великими літерами слово «ДОДАТКИ».

Текст кожного додатка за необхідності може бути поділений на розділи й підрозділи, які нумерують у межах кожного додатка. У цьому разі перед кожним номером ставлять позначення додатка (літеру) і крапку, наприклад, А.2 - другий розділ додатка А; В.3.1 – перший підрозділ третього розділу додатка В.

Ілюстрації, таблиці та формули, розміщені в додатках, нумерують у межах кожного, починаючи з літери, що позначає додаток, наприклад: рис. Д.1.2 – другий рисунок першого розділу додатка Д); формула (А.1) – перша формула додатка А.

2.3. Лінгвістичні вимоги до дипломної роботи бакалавра

Рекомендуються прийоми, що дають змогу досягти максимальної лаконічності викладу змісту роботи. Для наукового тексту характерні смислова завершеність, цілісність і зв'язність думок, наявність спеціальної термінології. Виклад змісту здійснюється за допомогою функціонально-лексичних засобів зв'язку, що вказують на послідовність розвитку думки (спочатку, насамперед, потім, по-перше, по-друге, отже тощо), суперечливі відношення (однак, позаяк тощо), причинно-наслідкові відношення (тому, внаслідок цього, до того ж тощо), перехід від однієї думки до іншої (звернімося до, необхідно зупинитися на, потрібно розглянути тощо), підсумовування (отже, таким чином, насамкінець, викладене вище дає змогу дійти висновку, підводячи підсумок тощо).

Наукова мова має стилістичні особливості. Об'єктивність викладення тексту є основною рисою. Звідси наявність у тексті дипломних робіт вставних слів та словосполучень, що вказують на ступінь достовірності повідомлення (звісно, зрозуміло, справді), як такий, що пропонується (як видно, певно, очевидно, можна вважати), як можливий (напевно, можливо). Обов'язковою умовою об'єктивності викладу матеріалу є також посилення на його джерело, ким висловлена думка (положення, висловлювання). У тексті зазначену умову можна реалізувати, використовуючи спеціальні

вставні слова і словосполучення (на думку, за повідомленням, за даними, на нашу думку тощо).

Стиль письмової наукової мови – це безособовий монолог. Враховуючи, що увагу зосереджено на змісті та логічній послідовності повідомлення, а не на суб'єкті, виклад матеріалу ведеться від третьої особи. Досить рідко використовуються займенники першої і зовсім не використовуються займенники другої особи однини. Використання займенника «ми» дає змогу висловити свою думку як думку певної групи людей, наукової школи або наукового напрямку. Однак уживати цей займенник слід обережно. Рекомендується звертатися до конструкцій, що обмежують його вживання. Такими конструкціями є неозначено-особові речення. Так, правильним буде прикметник «наступні» замінити займенником «такі», який підкреслює послідовність перерахування особливостей і прикмет.

Якостями, що визначають культуру наукової мови, є точність, ясність і стислість. Змістова точність – основна умова, що забезпечує наукову і практичну цінність інформації кваліфікаційної роботи. Неправильно дібране слово може викривити смисл написаного, надати можливість двозначного тлумачення тієї чи іншої фрази, тексту – небажаного відтінку. Звідси різноманітні лексичні помилки.

Точність наукової мови витримано не лише завдяки цілеспрямованому добору слів і висловлювань, не менш важливим є вибір граматичних конструкцій, що передбачає точне дотримання норм зв'язків у вислові. Ясність – це вміння писати доступно і зрозуміло. У більшості випадків до порушення цієї вимоги призводить прагнення авторів надати кваліфікаційній роботі видимість науковості. Ще однією причиною неясності може стати неправильний порядок слів. Часто доступність і зрозумілість називають простотою. Завдяки простоті викладу текст сприймається легко. Однак не можна ототожнювати простоту і примітивність.

Лаконічність визначає культуру наукової мови. Вона демонструє вміння уникати непотрібних повторів, зайвої деталізації. Тому слова і словосполучення, які не мають смислового навантаження, слід вилучати з тексту роботи. До смислової надмірності належить і вживання без потреби іноземних слів, відповідники яких є у рідній мові, що ускладнює висловлювання. Різновидом багатослів'я є також тавтологія, тобто повторення того ж самого іншими словами.

Варто звернути увагу на абзаци (кожен з них повинен містити певну думку, виражену одним чи кількома висловлюваннями або реченнями).

Наведемо приклади лексичних засобів для лаконічності викладу змісту дипломної роботи в різних її розділах.

Лексичні засоби для викладу змісту в теоретичній частині науково-дослідної роботи:

- Слід зазначити, що...
- Можна виокремити досить значну кількість наукових досліджень...
- Аналіз проблеми свідчить про відсутність загальноприйнятого визначення поняття...
- Дослідники дійшли висновку...
- Автори виявили, що...
- Загалом розрізняють...
- На сьогоднішній день багато дослідників...
- У сучасному науковому знанні все більше утверджується поняття...
- Отже, на сьогодні досить поширеною є думка про те...
- У зв'язку з цим цікавими є результати дослідження...
- У ряді досліджень виявлено, що...
- У цілому, можна констатувати, що...
- У концепції К. В. Махненка цей феномен розглядається як...
- На думку Л. І. Фішмана, під поняттям... розуміється...
- Л. М. Мітіна, Г. В. Мітін поняття... визначають як...
- К. Л. Ванерко тлумачить поняття... як...

- У працях... висвітлюються проблеми...
- Важливим також є дослідження А. А. Воронько щодо...
- Важливого значення дослідники надають...
- Крім того, привертають увагу дослідження...
- Подібної точки зору дотримуються...
- Серед вітчизняних дослідників цієї проблеми слід, насамперед, указати на праці О. Л. Мірошніченко [34], Е. Г. Данилової [16], А. О. Пилипенко [24], які розглядають...
- Крім того, як підкреслює В. С. Музичко [45], можна говорити про особливості...
- У контексті проблеми нашого дослідження привертають увагу також праці... в яких визначено, що...
- Вивчаючи досвід зарубіжних авторів [34; 54; 234 та ін.], які визначають...
- Водночас у більшості праць, на нашу думку, недостатня увага приділяється аналізу...
- Отже, незважаючи на певні відмінності у термінах... принципів відмінностей у розумінні змісту та структури (поняття..., явища..., феномена... тощо) немає...

Лексичні засоби для викладу змісту в емпіричній частині науково-дослідної роботи:

- Метою експерименту було...
- Відповідно до структури (досліджуваного явища) було визначено методичну базу дослідження...
- Отримані дані зазнали статистичного опрацювання...
- Математичне опрацювання даних та графічна презентація здійснювалися за допомогою...
- За допомогою опитувальника «...» можна визначити...
- Цей опитувальник дав змогу визначити...
- Для дослідження... використовувався комплекс методик...

- На основі дослідження рівнів...
- На першому етапі емпіричного дослідження ми поставили за мету...
- Аналіз результатів діагностики...
- Як показав аналіз результатів дослідження,...
- У процесі дослідження було встановлено...
- Як видно з табл. 2.1,...
- З даних, наведених у табл. 2.2, бачимо, що...
- У табл. 2.3 висвітлюється певна тенденція, а саме:...
- У табл. 2.4 відображено, що...
- Наступний крок у вивченні... передбачав аналіз результатів застосування методики...
- Було проведено аналіз відповідей...
- Констатовано, що...
- Отже, можна констатувати...
- Слід наголосити, що...
- Отримані дані свідчать про те,...
- Встановлено, що приблизно половина досліджуваних...
- Лише незначна кількість досліджуваних...
- Привертає увагу той факт, що майже половина досліджуваних...
- Подібні результати отримано...
- Виявлено...
- Визначено...
- Проаналізовано...
- Зафіксовано...
- За результатами дослідження можна припустити, що...
- Щодо окремих проявів досліджуваного явища було встановлено, що...
- Важливим моментом нашого дослідження стало визначення...
- Результати дослідження дали змогу встановити...
- Наступним етапом дослідження стало вивчення...
- Це підтверджується й даними, отриманими за опитувальником...

- Водночас привертає увагу той факт...
- Так, зокрема, простежується...
- Загалом, аналіз результатів дослідження дав можливість виявити...
- Отже, можна говорити про те,...
- Узагальнення результатів дослідження... дає можливість...

Лексичні засоби для опису результатів математичної статистики

- За результатами кластерного аналізу...
- За результатами кореляційного аналізу...
- За результатами дослідження було виявлено статистично значущі відмінності...
- У цілому, не виявлено статистично значущих відмінностей...
- За критерієм χ^2 було досліджено...
- За критерієм χ^2 проаналізовано також особливості...

Отже, завдяки використанню спеціальної термінології студенти мають можливість у короткій та лаконічній формі наводити розгорнуті визначення і характеристики наукових фактів, понять, процесів, явищ, що досліджувалися в процесі виконання дипломної роботи. Лексичні засоби для викладу змісту в теоретичній та емпіричній частинах диплома дають змогу досягти максимальної лаконічності викладу змісту роботи.

РОЗДІЛ 3

ЗАХИСТ ТА ОЦІНЮВАННЯ БАКАЛАВРСЬКОЇ РОБОТИ

3.1. Підготовка супровідної документації до бакалаврської роботи

До дипломних/кваліфікаційних робіт здобувачів вищої освіти освітніх ступенів «бакалавр» і «магістр» повинні долучити такі супровідні документи: письмовий відгук (висновок) наукового керівника про дипломну роботу, рецензію на дипломну роботу, за наявності на засідання екзаменаційної комісії подають довідки установ і організацій про дозвіл на використання їх матеріалів у написанні дипломної роботи, довідки або акти про впровадження наукових досліджень, листи-замовлення установ на виконання дипломної роботи, копії публікацій студентів тощо. Здобувач вищої освіти має отримати і подати екзаменаційній комісії (ЕК) відгук (висновок) наукового керівника про дипломну роботу.

У відгуку наукового керівника встановлюється:

- актуальність обраної теми,
- повнота розв'язання завдань,
- доцільність використаних наукових методів дослідження,
- достовірність і новизна отриманих результатів,
- грамотність і стильова майстерність автора,
- особиста участь студента у наведених експериментальних дослідженнях, теоретичному опрацюванні отриманих результатів, формулюванні наукового положення/ідеї/методики,
- ставлення студента до виконання роботи, ступінь самостійності та творчий характер дослідження,
- вміння студента чітко, грамотно й аргументовано викладати матеріал, правильно оформляти його.

Науковий керівник дипломної/кваліфікаційної роботи може висловити зауваження і вказати на її недоліки. Відгук має містити загальний висновок щодо рекомендації до захисту. Зокрема, останнє речення відгуку має містити

фразу щодо відповідності роботи вимогам, які висуваються до дипломних робіт, і якої оцінки, на думку керівника, ця робота заслуговує.

Підпис наукового керівника має супроводжуватись розшифрованою його прізвища, імені, по батькові, зазначенням посади, наукового ступеня, вченого звання.

Окрім письмового відгуку, здобувачі вищої освіти мають отримати **письмову рецензію** на свою дипломну/кваліфікаційну роботу. Рецензентами можуть бути професори і доценти відповідного факультету. Склад рецензентів визначається випусковою кафедрою. Дипломна робота, за бажанням автора, може мати й зовнішню рецензію. Зовнішніми рецензентами можуть бути фахівці, які працюють в організаціях, наукових установах і закладах вищої освіти тієї галузі, якої стосується тема дипломної роботи. Зовнішня рецензія має бути надрукована на бланку установи, де працює рецензент. Підпис рецензента має супроводжуватися розшифрованою його прізвища, ім'я, по-батькові, зазначенням місця роботи, посади, наукового ступеня, вченого звання, а також має бути засвідчений печаткою.

У рецензії відображається оцінка актуальності теми, відповідність змісту роботи заявленій темі (назві) і меті, повнота розкриття теми, достовірність отриманих результатів, практична цінність роботи та можливість реалізації запропонованих автором рекомендацій, недоліки дипломної роботи (проекту), оцінка, на яку заслуговує робота, побажання рецензента. Рецензент подає конкретну оцінку («відмінно», «добре», «задовільно») і пропонує присвоїти відповідну кваліфікацію («магістр») із конкретної спеціальності. Оцінка рецензента «незадовільно» не є підставою для недопуску роботи до захисту. Студент під час захисту своєї роботи на екзаменаційній комісії має дати відповіді на всі зауваження наукового керівника і рецензентів.

3.2. Порядок подання роботи до захисту

Дипломна/кваліфікаційна робота здобувачів вищої освіти освітніх ступенів «бакалавр» і «магістр» подається науковому керівникові для перевірки змісту та структури у визначені завданням на виконання дипломної роботи строки, але не пізніше 1 календарного місяця до засідання екзаменаційної комісії із захисту дипломної роботи.

Попередній захист роботи проводиться на випусковій кафедрі, на ньому викладачі дають поради та рекомендації щодо удосконалення як самої роботи, так і підготовленого студентом виступу та/або мультимедійної презентації.

Окрім того, здобувачі вищої освіти Кам'янець-Подільського Національного університету імені Івана Огієнка дипломні/кваліфікаційні роботи повинні провести процедуру перевірки дипломних/кваліфікаційних робіт, на академічний плагіат, яка здійснюється за допомогою програмно-технічного засобу на базі онлайн-сервісу «Unichек» (відповідно до укладеного договору). Інформаційно-технічне супроводження процедури перевірки матеріалів на базі онлайн-сервісу «Unichек» за відповідним дорученням здійснює відповідальна особа з-поміж науково-педагогічних працівників чи інших працівників кафедри, якого призначив завідувач кафедри К-ПНУ.

Завантаження курсових, дипломних/кваліфікаційних робіт здійснюють здобувачі вищої освіти.

Також здобувачі вищої освіти, які виконують бакалаврські, дипломні/кваліфікаційні роботи самостійно виконують вищезазначений алгоритм не пізніше ніж за 21 календарний день до захисту.

Інформаційно-технічне супроводження процедури перевірки курсових, дипломних/кваліфікаційних робіт здобувачів вищої освіти на академічний плагіат здійснює за допомогою модульного об'єктно-орієнтованого динамічного навчального середовища (MOODLE) на етапі загальної перевірки.

У кожній категорії курсів (Кафедра соціальної педагогіки і соціальної роботи) створено курси із відповідними назвами (Дипломні/кваліфікаційні роботи здобувачів вищої освіти освітнього ступеня «бакалавр» 2021 р.).

Процедура завантаження дипломних/кваліфікаційних робіт для здобувачів вищої освіти передбачає виконання таких етапів:

- 1) авторизуватися на платформі MOODLE як користувач;
- 2) обрати відповідну кафедру, на якій виконана дипломна/кваліфікаційна робота, та відкрити курс із відповідною назвою («Дипломні роботи здобувачів вищої освіти освітнього ступеня «бакалавр»);
- 3) обрати навчальний рік та форму навчання;
- 4) натиснути позначку «Завантажити» в діалоговому вікні, що з'явиться, та обрати відповідний файл. Документ для завантаження має бути в одному з форматів – .pdf, .doc, .docx., та містити назву, що складається із прізвища та ініціалів (латинським літерами) автора дипломної/кваліфікаційної роботи; групи, у якій навчається здобувач вищої освіти, наприклад: Daniluyk I.V. Sz1-B19. Звернути увагу на початкові та кінцеві терміни виконання завдань. Звернути увагу на розмір завантажуваного файлу .
- 5) Після цього на платформі виконується перевірка на наявність запозичень у межах власної бази даних.
- 6) Для кожної роботи система виявлення текстових збігів/ідентичності/схожості видає звіт подібності. Його можна

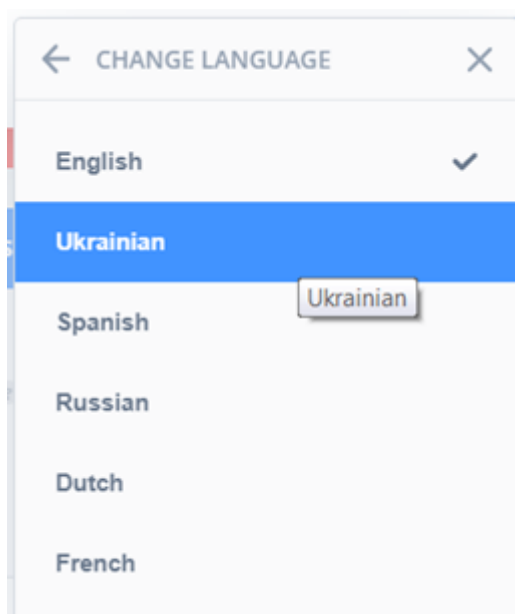
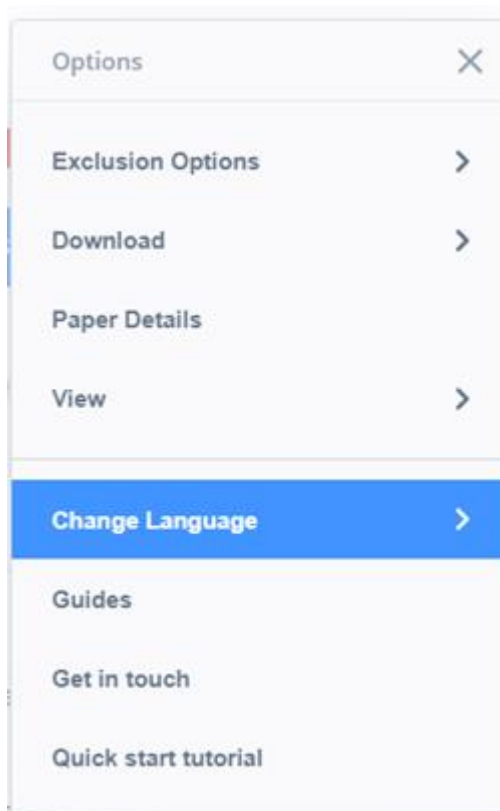
переглянути, натиснувши позначку  Схожість: 0.90%  .

Вибрати	Фото користувача	Прізвище / Ім'я / По батькові	Статус	Оцінка	Редагувати	Востаннє змінювалося (здана)	Текст онлайн	Завантаження файлу	Коментарі до відповідей	Востаннє змінювалося (оцінка)	Відгук - коментарем	Анотація PDF	Фінальна оцінка
<input type="checkbox"/>		Вернигора Ольга	Здано на оцінювання	Оцінка: 94 / 100	Редагувати	четвер, 7 червень 2018, 11:06		 ЮРССОБ, ЕРНИГОРА, ОльГА.doc Схожість: 0.90%	Коментарі	четвер, 7 червень 2018, 11:36	<input type="text"/>		94 / 100
<input type="checkbox"/>		Чеснової Юлія	Здано на оцінювання	Оцінка: / 100	Редагувати	вівторок, 5 червень 2018, 12:08		 мвск.doc Схожість: 0.54%	Коментарі		<input type="text"/>		

7) У звіті перевірки відобразатиметься відсоток оригінальності (зеленим кольором) та текстових запозичень (червоним кольором) у роботі.

The screenshot shows the UNICHECK interface for a document named 'ЗМІСТ'. The main content area displays the table of contents, including sections like 'ВСТУП', 'Розділ I. Методико-теоретичні засади над розкриттям художнього образу музичного твору', and 'Розділ II. Експериментальне дослідження методики роботи над...'. On the right, a sidebar provides match statistics: '21.8% Matches', 'Quoted: 4.88%', and 'Exclusions: 0%'. Below this, a list of matches is shown, with percentages like 19.4%, 1.38%, 1.19%, 0.69%, 0.40%, and 0.32%, all marked as 'Hidden by privacy settings'.

Можна змінити мову інтерфейсу за потреби.



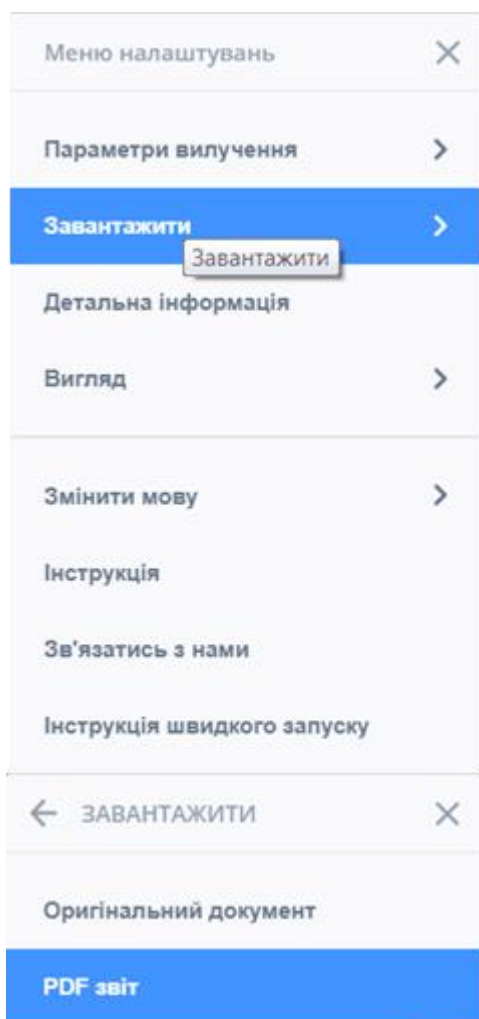
- 8) Переглянути оригінали робіт, з яких були взяті текстові запозичення, можна, натиснувши поєднання клавіш «Ctrl+ ліва клавіша миші» на виділеному жовтим кольором фрагменті тексту. Після цього за відповідним покликанням можна здійснити перехід до електронної версії роботи оригіналу.

The screenshot displays a software interface with a main document area on the left and a sidebar on the right. The document area shows a table of contents with the following structure:

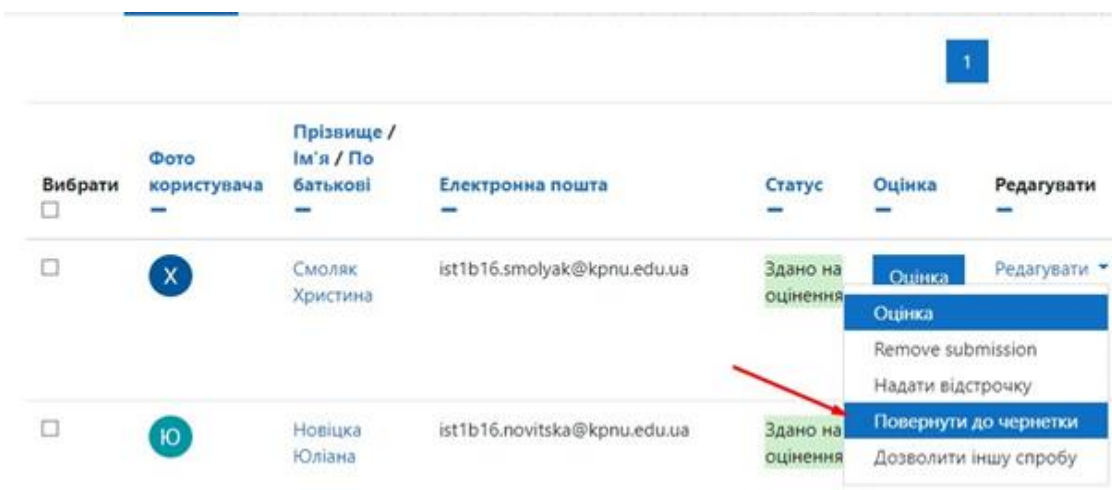
- ЗМІСТ**
- ВСТУП**
- Розділ I. Методико-теоретичні засади над розкриттям художнього образу музичного твору**
- 1.1. Сутність та зміст художніх образів
- 1.2. Компонентна структура розкриття художнього образу музичного твору в процесі інструментальної підготовки студентів педколеджу
- 1.3. Принципи та педагогічні умови розкриття художнього образу музики
- Розділ II. Експериментальне дослідження методики роботи над**

The sidebar on the right features a progress indicator showing 23.8% completion. Below this, there is a list of items, many of which are marked as 'Hidden by privacy settings'.

- 9) У разі, якщо збіги є цитуванням текстів інших авторів із відповідним покликанням на їх роботи (і це засвідчує науковий керівник дипломної/кваліфікаційної роботи, то відповідальна особа може звернутися із відповідною заявою до комісії з питань академічної доброчесності К-ПНУ. Якщо комісія ухвалює позитивне рішення, відповідні покликання в перелік винятків може додати адміністратор платформи MOODLE, натиснувши позначку «Вилучити джерело». Після цього система не буде їх враховувати.
- 10) За результатами перевірки система формує звіт. Для цього на панелі функцій необхідно натиснути клавішу «Сформувати звіт», після чого розпочнеться завантаження файлу зі звітом у форматі .pdf.



11) Відповідальна особа подає звіт про перевірку дипломної/кваліфікаційної роботи на розгляд кафедри до попереднього захисту дипломної/кваліфікаційної роботи. Якщо є необхідність у доопрацюванні дипломної/кваліфікаційної роботи, відповідальна особа повертає таку роботу в чернетку. Для цього в діалоговому вікні «Оцінення» навпроти прізвища здобувача вищої освіти у стовпці оцінка потрібно обрати пункт «Повернення до чернетки». Після цього здобувач вищої освіти може завантажити дипломну/кваліфікаційну роботу у новій редакції.



Для оцінки унікальності роботи використовують таку орієнтовну шкалу (% до загального обсягу матеріалу):

Вид роботи	Відсоток унікальності
1	2
Курсова робота (проєкт) здобувача вищої освіти освітнього ступеня «бакалавр»	Не менше 30%
Дипломна/кваліфікаційна робота (проєкт) здобувача вищої освіти освітнього ступеня «бакалавр»	Не менше 50%
Дипломна/кваліфікаційна робота (проєкт) здобувача вищої освіти освітнього ступеня «магістр»	Не менше 60%

У разі, якщо відсоток унікальності дипломної/кваліфікаційної роботи здобувача вищої освіти освітнього ступеня «бакалавр» буде менший, здобувач вищої освіти доопрацьовує роботу та звертається до відповідальної особи для перевірки своєї роботи на платній основі за бази онлайн-сервісу «Unicheck». За результатами перевірки відповідальна особа формує звіт та подає його для розгляду на засіданні кафедри К-ПНУ.

Остаточне рішення щодо наявності в курсовій, дипломній/кваліфікаційній роботі (проєкті) ідей і наукових результатів, які отримані іншими авторами, та/або відтворення опублікованих текстів інших авторів без покликань (за мотивованими висновками експертів відповідної галузі знань, яких призначають відповідальними особами для аналізу роботи)

ухвалюють кафедри К-ПНУ на своїх засіданнях. У рішенні враховують специфіку роботи, що перевіряють на наявність академічного плагіату, галузь знань (спеціальність), вид роботи (дипломна/кваліфікаційна робота) та її унікальність.

Результати перевірки на академічний плагіат оформлюють протоколом засідання кафедри, у якому зазначають рішення про допуск до захисту, відправлення матеріалів на доопрацювання або відхилення без права подальшого розгляду.

У разі незгоди з результатами перевірки дипломної/кваліфікаційної роботи (проєкту) на академічний плагіат здобувач вищої освіти має право на апеляцію.

Апеляцію подає особисто автор курсової, дипломної/кваліфікаційної роботи на ім'я ректора К-ПНУ в триденний термін після оголошення результатів перевірки.

У разі надходження апеляції наказом (дорученням) ректора К-ПНУ створюють комісію для її розгляду.

Апеляцію розглядає апеляційна комісія в тижневий термін із наступного дня після видання наказу (доручення) ректора К-ПНУ про створення апеляційної комісії, якщо інший термін не зазначено в наказі (дорученні). Висновки апеляційної комісії оформлюють відповідним протоколом.

Апеляцію можна подати лише один раз.

Рішення про допуск дипломної роботи до захисту на основі пропозицій наукового керівника, результатів попереднього захисту, звіту відповідальної особи про перевірку на академічний плагіат приймається на засіданні кафедри.

Після отримання відгуку наукового керівника, рецензії на закінчену дипломну роботу фахівця відповідної кваліфікації, випускник зобов'язаний переконливо захистити роботу на відкритому засіданні екзаменаційної комісії.

Студенти, дипломні роботи яких на попередньому захисті були оцінені позитивно, допускаються до захисту на засіданні ЕК. Завершена робота має бути представлена екзаменаційній комісії (подана на випускову кафедру в паперовому та електронному вигляді) не пізніше ніж за шість тижнів до захисту. Приймається на засіданні випускової кафедри.

Після отримання відгуку наукового керівника, рецензії на закінчену дипломну роботу фахівця відповідної кваліфікації, випускник зобов'язаний переконливо захистити роботу на відкритому засіданні екзаменаційної комісії.

Здобувачі вищої освіти, дипломні роботи яких на попередньому захисті були оцінені позитивно, допускаються до захисту на засіданні ЕК. Завершена робота має бути представлена екзаменаційній комісії (подана на випускову кафедру в паперовому та електронному вигляді).

3.3. Підготовка виступу на захисті

Після отримання відгуку наукового керівника, рецензії на закінчену дипломну роботу бакалавра випускник зобов'язаний переконливо захистити роботу на відкритому засіданні екзаменаційної комісії.

До захисту дипломної роботи бакалавра здобувач вищої освіти готує виступ до 20 хвилин з використанням необхідного ілюстративного матеріалу (таблиць, графіків, слайдів, формул тощо) та/або мультимедійну презентацію. Виступ випускника повинен містити стислий виклад змісту, структури роботи, висновків та рекомендацій.

Увага зосереджується на висновках, пропозиціях, практичній значущості дослідження, особистому внеску автора роботи в отриманий результат. У виступі слід використовувати лексичні засоби для викладу змісту теоретичної частини науково-дослідної роботи, лексичні засоби для опису результатів математичної статистики, лексичні засоби для викладу змісту емпіричної частини науково-дослідної роботи. Приклади лексичних засобів наведені у розділі 2.

Зміст та якість виступу і презентації перед захистом перевіряє науковий керівник. На попередньому захисті роботи, який відбувається на засіданні випускової кафедри, викладачі дають поради та рекомендації щодо вдосконалення як власне роботи, так і підготовленого студентом виступу та/або мультимедійної презентації.

Виступ повинен бути надрукований приблизно на 6 аркушах А4 14 шрифтом (Times New Roman) з інтервалом 1,5.

Розберемо коротку **структуру** мови цього заходу.

Текст повинен включати в себе наступні моменти і їх порядок:

представлення теми диплома;

розповідь про важливість обраної теми;

пояснення мети і завдання дослідження;

розповідь про об'єкти дослідження;

пояснення вибору методики і її механізму її проведення;

висновки;

припущення про подальшу перспективу роботи.

Варто врахувати: краще не читати з аркушу, а говорити своїми словами текст цієї промови.

Не варто забувати про етикет. Перед початком слід привітати членів комісії: «Добрий день/вечір шановні члени комісії/колеги...».

Саме зі слів привітання слід почати свою доповідь, і тільки потім представляти дипломну/кваліфікаційну роботу.

Вступна частина буде виглядати так: «Вашій увазі буде представлений результат моєї науково-дослідницької діяльності на тему...». Тему слід вказати повністю, в тому вигляді, як вона заявлена у членів комісії.

Треба також вказати, в якій області лежить практичне застосування результатів цієї теми: з соціального забезпечення.

Про актуальність теми, цілі та завдання потрібно розповісти у вступі до дипломної/кваліфікаційної роботи. Потрібно викласти своїми словами основні аспекти.

Таким же чином слід представити об'єкти та методи дослідження, максимально скоротивши обсяг. При цьому потрібно залишити найголовніше.

Далі слід розповісти про зміст роботи і коротко охарактеризувати кожну голову і її положення:

«Моя дипломна/кваліфікаційна робота включає такі розділи...»;

«... в 1 розділі розповідається про...»;

«...тут представлена методика дослідження: вона включає в себе...» і т.

д.

Потім озвучуються проблеми та методи їх вирішення:

«...з вищезазначеного впливає...»;

«...аналізуючи дані, можна припустити...» і т. д.

Потім коротко сформулювати висновки по роботі:

«Таким чином, слід...»;

«...аналізуючи поставлені цілі і завдання, а також отримані результати, слід, що...» і т. д.

Далі треба обґрунтувати значущість результатів: «Отримані результати можуть мати широке застосування в»

Заключне слово надається випускнику після завершення обговорення роботи. У ньому він у коректній формі дає відповіді на зауваження.

3.4. Критерії оцінювання бакалаврської роботи

Дипломна робота бакалавра, має продемонструвати вміння автора працювати з літературою, логічно та аргументовано викладати матеріал, коректно використовувати статистичні та математичні методи для аналізу проблем; послуговуватися сучасними методами наукового дослідження, проведення експериментів, навичками формування власних узагальнень та висновків.

Основними критеріями оцінювання є:

– зовнішнє оформлення;

- актуальність дослідження, його значення;
- змістовність та повнота розкриття теми;
- виконання поставлених завдань;
- знання відповідного теоретичного матеріалу і вміння використовувати його на практиці;
- логічність висновків;
- результати апробації та впровадження основних положень та висновків;
- наявність достатньої кількості належно оформлених посилань на використані джерела;
- достатньо повний список сучасної літератури з обраної проблеми (теми);
- якість виступу випускника на захисті дипломної роботи;
- правильність та повнота відповідей на запитання членів ЕК;
- оцінка роботи керівником та рецензентом
- відсоток унікальності дипломної/кваліфікаційної роботи (відсоток унікальності дипломної/кваліфікаційної роботи не є тотожним оцінці, яку здобувач вищої освіти отримує під час захисту такої роботи).

Отже, загальна оцінка захисту дипломної роботи є середнім арифметичним оцінок: роботи як закінченої кваліфікаційної праці, доповіді студента, оцінки його роботи науковим керівником та відповідей на додаткові питання.

Рішення щодо підсумкової оцінки приймається більшістю голосів членів ЕК за результатами публічного захисту з урахуванням висновків наукового керівника та рецензента. Письмова рецензія оголошується особисто рецензентом у разі його присутності на захисті або одним із членів ЕК за дорученням голови комісії.

Випускнику задаються питання по суті роботи членами ЕК та всіма присутніми.

Типові помилки при виконанні дипломної/кваліфікаційної роботи, які впливають на її оцінку:

- зміст роботи не відповідає плану дипломної/кваліфікаційної роботи або не розкриває тему повністю чи її частини;
- зміст розділів (підрозділів) не віддзеркалює реальну проблемну ситуацію, стан об'єкта дослідження;
- безсистемний виклад матеріалу, повторення одних і тих самих положень;
- логічні помилки, невміння виокремити головне;
- мета дослідження не пов'язана з проблемою, сформульована абстрактно і не відбиває специфіки об'єкта та предмета дослідження;
- автор не виявив самостійності, робота є суцільною компіляцією;
- не зроблено глибокого і всебічного аналізу чинних нормативних документів, нової спеціальної літератури (останні 2-10 років) з теми дослідження;
- кількість використаних джерел є недостатньою для всебічного вивчення теми або переважно використовувались підручники, а не спеціальна наукова література;
- поверхнево висвітлено стан практики, невдало поєднано теорію з практикою;
- кінцевий результат не відповідає меті дослідження, висновки не відповідають поставленим завданням або тексту роботи;
- у роботі немає посилань на першоджерела або вказані не ті, з яких запозичений матеріал;
- бібліографічний опис джерел у списку використаної літератури наведений без дотримання вимог державних стандартів;

- наведено таблиці, діаграми, схеми, які не складені самостійно, а запозичені з підручника, навчального посібника, монографії або наукової статті;
- обсяг та оформлення роботи не відповідають вимогам, робота виконана неохайно, з помилками;
- під час захисту дипломної/кваліфікаційної роботи здобувач вищої освіти виявляє невпевненість, не коментує наочну інформацію, не дає аргументовані відповіді на запитання.

Результати захисту дипломної роботи визначаються оцінками: «відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно» та кількістю балів за шкалою ЄКТС (Європейська кредитно-трансферна система) і оголошуються в день захисту дипломних робіт.

Орієнтовні критерії оцінювання дипломних робіт студентів подано в таблиці.

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Рейтингова оцінка з кредитного модуля	Оцінка за шкалою ЄКТС	Оцінка за національною (чотирибальною) шкалою	Критерії оцінювання
90-100	A (відмінно)	відмінно	Повне виконання всіх вимог щодо написання і оформлення роботи; стислість і логічність промови студента, в якій відображені основні положення роботи; повні та вичерпні відповіді студента на запитання і зауваження, демонстрування високого рівня теоретичної, наукової та практичної підготовки.
82-89	B (дуже добре)	добре	Наявність несуттєвих помилок в оформленні

			роботи, у виступі та відповідях студента, що не впливають на загальну суть роботи.
75-81	C (добре)		Студент допустив помилки як у дипломній роботі, так і в підготовленій доповіді, однак їх рівень суттєво не впливає та не спотворює представлені положення на захисті; в стилістиці викладу є окремі вади, що не є принциповим.
67-74	D (задовільно)	задовільно	Суттєві недоліки в теоретичній і практичній частинах роботи, відсутність прикладів і достатньої аргументованості у відповідях автора. Автором роботи виявлена невпевненість під час дискусії, відповідей на питання.
60-66	E (достатньо)		Дипломна робота (проект) за багатьма параметрами не відповідає вимогам щодо її рівня виконання чи оформлення, переважно є компіляцією.
35-59	FX (незадовільно з можливістю повторного складання)	незадовільно	Дипломна робота (проект) за багатьма параметрами не відповідає вимогам щодо її рівня виконання чи оформлення і вимагає доопрацювання, а її автор не володіє фактичним матеріалом і має низький рівень теоретичної підготовки. Під час захисту студент

			поводиться невпевнено, матеріалами власної роботи володіє слабо, на поставлені питання відповідає не в повному обсязі, припускається суттєвих помилок.
--	--	--	--

Студент, який при захисті дипломної роботи (проекту) отримав незадовільну оцінку за національною шкалою та оцінку FX за шкалою ЄКТС, відраховується з університету. Йому видається академічна довідка встановленого зразка. У разі, коли захист дипломного проекту (роботи) визнається незадовільним, екзаменаційна комісія встановлює, чи може студент подати на повторний захист той самий проект (роботу) з доопрацюванням чи він зобов'язаний опрацювати нову тему, визначену відповідною кафедрою.

Студент, який не захистив дипломну/кваліфікаційну роботу, має право на повторну атестацію (з наступного навчального року) упродовж трьох років після відрахування з університету.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про вищу освіту [Електронний ресурс] : закон Верховної Ради України від 01.07.2014 № 1556-VII / Верховна Рада України. Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
2. Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання (ГОСТ 7.1–2003, IDT) : ДСТУ ГОСТ 7.1:2006. [Чинний від 07-01-2007]. К. : Держспоживстандарт України, 2007. 47с. (Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи; Національний стандарт України).
3. ДСТУ 3582:2013. Інформація та документація. Бібліографічний опис. скорочення слів і словосполучень українською мовою. Загальні вимоги та правила (ISO 4:1984, NEQ; ISO 832:1994, NEQ) / Нац. стандарт України. Вид. офіц. [На заміну ДСТУ 3582–97; чинний від 2013–08–22]. Київ : Мінекономрозвитку України, 2014. 15 с.
4. ДСТУ 8302:2015. БІБЛІОГРАФІЧНЕ ПОСИЛАННЯ. Загальні положення та правила складання / Нац. стандарт України. Вид. офіц. [Уведено вперше; чинний від 2016-07-01]. Київ : ДП «УкрНДНЦ», 2016. 17 с. (Інформація та документація).
5. ДСТУ 3008: 2015. ЗВІТИ У СФЕРІ НАУКИ І ТЕХНІКИ. Структура та правила оформлювання. / Нац. стандарт України. Вид. офіц. Київ : ДП «УкрНДНЦ», 2016. 26 с.
6. Бібліографічний запис. Заголовок. Загальні вимоги та правила складання (ГОСТ 7.1 2003, IDT) : ДСТУ ГОСТ 7.80:2007. [Чинний від 04-01-2008]. К. : Держспоживстандарт України, 2008. 12 с. (Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи; Національний стандарт України).
7. Методичні рекомендації з написання та оформлення дипломних робіт (проектів) студентами Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка [Електронний ресурс] / уклад. Л. М. Воевідко, В. В. Кобильник; [наук. ред. С. А. Копилов]. Кам'янець-

Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2018. 1 електрон. опт. диск (CD-ROM) ; 12 см.

8. Методичні рекомендації до виконання та захисту курсових та дипломних робіт для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр», «спеціаліст» та «магістр» за напрямом підготовки «Соціальне забезпечення» спеціальності «Соціальна допомога» / Укладачі : А. О. Ярошенко, І. Я. Ткач, Т. В. Матвійчук, І. М. Чернін / За заг. ред. А.О. Ярошенко, К. : НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2017 р. 67 с.

9. Правила описування архівних документів : ДСТУ 4331:2004.
Режим
доступу:http://library.nulau.edu.ua/POLN_TEXT/Zurnal/NO_BOOK/GOST/DSTU_4331_2004.pdf.

10. Правила оформлення посилань на архівні документи у дисертаціях // Бюлетень Вищої атестаційної комісії України. 2010. № 3. С. 17–20; Бюлетень Вищої атестаційної комісії України. 2011. № 11. С. 11–15.

11. Правила оформлення посилань на архівні документи у прикнижкових, прикінцевих, пристатейних списках джерел (у монографії, навчальному посібнику, статті тощо) // Бюлетень Вищої атестаційної комісії України. 2010. № 3. С. 20–22; Бюлетень Вищої атестаційної комісії України. 2011. № 11. С. 16–19.

12. Положення про організацію освітнього процесу в Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка – <http://kpmu.edu.ua/>.

13. Положення про порядок створення, організацію і роботу екзаменаційної комісії в Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка – Режим доступу : <http://kpmu.edu.ua/>

14. Положення про критерії оцінювання знань студентів Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (відповідно до вимог ЕКТС) // Нормативні матеріали з навчально-методичної роботи Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка / [Уклад: В.М. Федорчук, А.С. Попович, Л.І. Тимофійшина]. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2010. С. 54-66.

15. Шляхтун П. П. Методика викладання соціально-гуманітарних дисциплін : [навч. посіб.] / П. П. Шляхтун. К. : ВЦ «Академія», 2011. 224 с. (Серія «Альма-матер»).

ДОДАТКИ**Додаток А****ЗАЯВА НА ВИКОНАННЯ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ (ПРОЕКТУ)**

Завідувачеві кафедри
соціальної педагогіки та соціальної роботи
доктору педагогічних наук, професору
Опалюк Т.Л.
здобувача (ки) 4 курсу
денної (заочної) форми навчання
Sz1-B18 групи
Галузі знань 231 Соціальна робота
Спеціальності 232 Соціальне забезпечення
Навлоки Анастасії Володимирівни

З А Я В А

Прошу дозволити виконувати дипломну роботу (проект) бакалавра
«Соціальна адаптація внутрішньо переміщених осіб з дітьми» під
керівництвом доктора педагогічних наук, професора кафедри соціальної
педагогіки та соціальної роботи Опалюк Т.Л.

Дата

Підпис

Додаток Б

Штамп
установи
замовника
(або фірмовий бланк)

Завідувачу кафедри
соціальної педагогіки та соціальної роботи
доктору педагогічних наук, професору
Опалюк Т.Л.

КЛОПОТАННЯ

Просимо виконати на кафедрі соціальної педагогіки та соціальної роботи дипломну роботу бакалавра на тему «НАЗВА ТЕМИ».

Директор
(Завідувач)

Прізвище

(Клопотання завіряється гербовою печаткою установи замовника.
Якщо клопотання на фірмовому бланку, то печатка не ставиться)

Додаток В

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет спеціальної освіти, психології та соціальної роботи
Кафедра соціальної педагогіки і соціальної роботи

Дипломна робота бакалавра

з теми: **«СОЦІАЛЬНА АДАПТАЦІЯ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ
ОСІБ З ДІТЬМИ»**

Виконала:
магістрантка 2 курсу, Sz1-M19 групи
спеціальності 232 Соціальне забезпечення
Наvloка Анастасія Володимирівна

Керівник:
Опалюк Т.Л.,
доктор педагогічних наук,
доцент кафедри соціальної педагогіки
і соціальної роботи

Рецензент:
Віннічук О.В., кандидат політичних наук,
доцент кафедри політології та соціології

Додаток Д

ЗАВДАННЯ НА ДИПЛОМНУ РОБОТУ (ПРОЕКТ) ЗДОБУВАЧУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

Факультет _____
 Кафедра _____
 Освітній ступінь _____
 Галузь знань _____
 (шифр і назва)
 Спеціальність _____
 (шифр і назва)

ЗАТВЕРДЖУЮ
 Завідувач кафедри

 (підпис) (ініціали, прізвище)
 “ ____ ” _____ 20__ року

З А В Д А Н Н Я НА ДИПЛОМНУ РОБОТУ (ПРОЕКТ) СТУДЕНТУ

 (прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи (проекту) _____

керівник роботи (проекту) _____,
 (прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, учене звання)

затверджені вченою радою факультету _____ від “ ____ ” _____ 20__ року
 за № _____

2. Термін подання студентом роботи (проекту) _____

3. Вихідні дані до роботи
 (проекту) _____

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які
 потрібно роз-робити)* _____

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових
 креслень)** _____

6. Консультанти розділів роботи (проекту)

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання отримав

7. Дата видачі завдання _____

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів дипломної роботи (проекту)	Термін виконання етапів роботи (проекту)	Примітка
1.	Затвердження теми роботи та призначення наукового керівника		
2.	Отримання завдання на проведення дослідження.		
3.	Підготовка календарного плану виконання роботи, погодження його з науковим керівником та затвердження завідувачем відповідної кафедри.		
4.	Підготовка та узгодження розширеного плану-проспекту дипломної роботи.		
5.	Підготовка чернеткового варіанту роботи для першого читання науковим керівником.		
6.	Усунення зауважень наукового керівника, подання чернеткового варіанту на друге читання.		
7.	Врахування рекомендацій наукового керівника, доповнення роботи додатковими дослідженнями, що проводилися впродовж практики.		
8.	Підготовка роботи до рецензування; отримання рецензії.		
9.	Чистове оформлення роботи; подання роботи і рецензії науковому керівникові на підготовку відгуку.		
10.	Написання відгуку науковим керівником, його доповідь завідувачу кафедри про завершення роботи.		

Студент _____
(підпис) (ініціали та прізвище)Керівник роботи (проекту) _____
(підпис) (ініціали та прізвище)

ВІДГУК

на дипломну роботу магістра:

«Соціально-психологічна готовність молодих людей до служби в Збройних Силах України»

студентки Szb1-M17 групи, спеціальності: 232 Соціальне забезпечення, факультету корекційної та соціальної педагогіки і психології Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка

Тимків Марії Володимирівни

Утвердження України на європейській арені поряд з передовими державами світу можливе при гарантуванні її національної безпеки. В умовах сьогодення, нагальним питанням постає саме військова безпека України, яка залишається однією з найважливіших елементів суверенної незалежної держави, разом з економічною, політичною та соціальною.

Складні внутрішні та зовнішні обставини поставили на перший план суспільно–політичного життя держави проблему відповідності Збройних Сил України викликам часу. Це зумовлено, в першу чергу, тим, що військова безпека залежить не лише від об'єктивних факторів (озброєння, розвитку бойової техніки та організації навчально–бойової діяльності), але й від суб'єктивних — людських, що включають в себе готовність і здатність молодих свідомих громадян стати на захист своєї Батьківщини.

Саме тому, тема наукового дослідження Тимків М. В. *«Соціально–психологічна готовність молодих людей до служби в Збройних Силах України»* є доволі актуальною.

В магістерському дослідженні Тимків М. В. мета, об'єкт і предмет цілком узгоджені із темою роботи. Визначені завдання відповідають меті та логічно розкривають зміст роботи. Чітко сформульована гіпотеза експериментального дослідження, яка в процесі реалізації та перевірки ефективності апробованої програми, була підтверджена.

В ході експериментального дослідження студентка визначила основні мотиваційні аспекти військової діяльності молодих людей.

Особливої уваги заслуговує експериментальна частина наукової роботи. Результати теоретико–методологічного дослідження вказують на те, що особлива увага має приділятися військово-патріотичному вихованню молоді з метою підвищення рівня патріотизму та вмотивованості останніх до військової служби.

Розроблена та впроваджена в практику, на кафедрі військової підготовки Кам'янець–Подільського національного університету імені Івана Огієнка, авторська Програма військово–патріотичного виховання молоді *«Я — на сторожі миру і спокою своєї Вітчизни»* підтвердила ефективність проведеної роботи.

Апробація результатів дослідження здійснено Марією Володимирівною шляхом участі у Всеукраїнській науково–практичній конференції з міжнародною участю «Актуальні проблеми соціальної роботи: досвід і перспективи» і відображено у фаховій науковій статті «Дослідження соціально–психологічної готовності молоді до проходження військової служби в Збройних Силах України».

Магістерська робота виконана на високому теоретичному рівні, літературною мовою. Постановка питань, їх розкриття та обсяг відповідають вимогам написання дипломних робіт магістра. Термінологічні словосполучення вживаються доцільно і повністю відповідають тематиці дослідження.

Під час роботи над магістерським дослідженням Тимків М. В. показала себе активною, креативною, наполегливою та ініціативною студенткою. Працюючи над дипломною роботою магістра Марія проявила свої вміння до трансформації наукових положень у практичну діяльність сфери соціальної роботи, здібності до систематизації і узагальнення наукового матеріалу, аналітичності мислення та генерації нових ідей.

Магістерська робота може бути допущена до захисту у ЕК.

При успішному захисті магістерська робота Тимків М. В. на тему: *«Соціально–психологічна готовність молодих людей до служби в Збройних Силах України»* заслуговує на оцінку «відмінно».

Науковий керівник:

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри соціальної педагогіки
і соціальної роботи

Наталія ГЕВЧУК

Додаток Є

РЕЦЕНЗІЯ

на магістерську роботу

«Роль центрів зайнятості у подоланні безробіття серед молоді»

студентки факультету корекційної та соціальної педагогіки і психології

Кам'янець-Подільського національного університету

імені Івана Огієнка,

ПЛЯШКО ІРИНИ ІГОРІВНИ

Дипломна робота магістра Пляшко І. І. написана на актуальну тему. Актуальною на сьогодні є проблема молодіжного безробіття. Молодь – це майбутнє країни, вона потребує захисту від усіх видів безробіття. Від молодих, амбіційних та креативних людей залежить майбутнє всієї держави. Центри зайнятості відіграють головну роль в подоланні даної проблеми.

Варто зазначити, що мета, об'єкт і предмет дослідження узгоджені із темою магістерської роботи. Сформульовані завдання відповідають меті та логічно розкривають зміст дослідження.

В першому розділі *«Теоретичне вивчення проблеми безробіття серед української молоді»* здійснено аналіз понять: «зайнятість», «безробіття», «молодь» та «молодіжне безробіття»; розглянуто основні причини виникнення проблем безробіття серед молодих громадян.

У другому розділі *«Роль діяльності центрів зайнятості в Україні»* охарактеризовано завдання та функції Державної служби зайнятості; визначено основні напрямки діяльності центрів зайнятості в Україні..

Третій розділ *«Дослідження молодіжного безробіття у Дубровицькому районі»* включає в себе проведене дослідження серед молоді у віці від 20 до 35 років; статистику безробіття в районі на 2020 рік; розроблену стратегію розвитку Дубровицького районного центру зайнятості на 2020-2030 роки; створену програму до стратегії та проектну роботу на тему «Бути підприємцем – це вірити в себе».

З огляду на викладене, вважаємо, що магістерська робота Пляшко І. І. *«Роль центрів зайнятості у подоланні безробіття серед молоді»* виконана на високому науковому рівні, відповідає вимогам написання робіт зазначеного типу і заслуговує на оцінку *«відмінно»*.

Рецензент:

завідувач кафедри політології та соціології

кандидат політичних наук,

доцент кафедри політології

та соціології

Оксана ВІННІЧУК

Додаток Ж

Зміст

ВСТУП.....	69
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНЕ ВИВЧЕННЯ ПРОБЛЕМИ БЕЗРОБІТТЯ СЕРЕД УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ	Ошибка! Закладка не определена.
1.1. Поняття та основні характеристики безробіття.	Ошибка! Закладка не определена.
1.2. Особливості безробіття серед молоді.	Ошибка! Закладка не определена.
Висновки до першого розділу	Ошибка! Закладка не определена.
РОЗДІЛ 2 РОЛЬ ДІЯЛЬНОСТІ ЦЕНТРІВ ЗАЙНЯТОСТІ В УКРАЇНІ.....	Ошибка! Закладка не определена.
2.1. Державна служба зайнятості як основна структура у сфері працевлаштування та її функції з точки зору багатьох дослідників.	Ошибка! Закладка не определена.
2.2. Адміністративно-правовий статус та завдання Державної служби зайнятості.	Ошибка! Закладка не определена.
2.3. Головна роль Центру зайнятості у подоланні безробіття серед молоді.	Ошибка! Закладка не определена.
Висновки до другого розділу.....	Ошибка! Закладка не определена.
РОЗДІЛ 3 ДОСЛІДЖЕННЯ МОЛОДІЖНОГО БЕЗРОБІТТЯ У ДУБРОВИЦЬКОМУ РАЙОНІ	Ошибка! Закладка не определена.
3.1 Дослідження молодіжного безробіття та стратегія розвитку на 2020 – 2030 рр. для Дубровицького районного центру зайнятості.	Ошибка! Закладка не определена.
3.2 Програма до стратегії розвитку «Безробіття – не вирок».	Ошибка! Закладка не определена.
3.3 Соціальний проєкт «Бути підприємцем – це вірити в себе»	Ошибка! Закладка не определена.
Висновки до третього розділу.....	Ошибка! Закладка не определена.
ВИСНОВКИ	Ошибка! Закладка не определена.
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	Ошибка! Закладка не определена.
ДОДАТКИ.....	Ошибка! Закладка не определена.

ВСТУП

Актуальність теми. Молодь – це окрема частина ринку праці, вона розвивається не так як увесь ринок, але залежить від нього. Проблема молодіжного безробіття не є новою для України. Молодь майже весь час незалежного розвитку нашої держави була однією з найбільш уразливих верств населення на ринку праці. Сучасна економічна криза, яка супроводжується спадом виробництва, великими змінами серед зайнятості, збільшила рівень безробіття та загострила проблеми прихованого безробіття, чим зумовила утворення досить великої соціальної спільноти – молодіжного безробіття.

Головну роль у подоланні цього явища відіграє Державна служба зайнятості, яка охоплює обласні та районні центри зайнятості, які виконують основні завдання та функції у боротьбі з молодіжним безробіттям. Сьогодні роль центру зайнятості спостерігається в активному посередництві на ринку праці між роботодавцем та безробітними молодими людьми, який на безоплатній основі здійснює всі необхідні послуги із пошуку потрібної роботи та підбирає персонал, контролює та надає послуги з державного соціального страхування у зв'язку із безробіттям та виплачує грошове забезпечення з настанням безробіття у тимчасовому вигляді.

Однією із позитивних тенденцій є зростання надмірної уваги держави до проблем молодого населення. В Україні прийнято багато законодавчих актів щодо забезпечення контролю зайнятості молоді, її соціальний захист та підтримку. На жаль, дані кроки є лише розпочатими але не закінченими. Державні заходи у більшості застосовуються для подолання наслідків безробіття, а також спостерігаються заходи пасивної політики. Всі норми, які подаються в законах і постановах, що стосуються молодіжного ринку праці, на практиці в боротьбі з безробіттям майже не виконуються, бо не є обов'язковими і немає відповідного контролю за їх виконанням.

До основних нормативно-правових актів, положень та законів України, що захищають інтереси, потреби безробітних громадян, належать: «Про зайнятість населення», «Про затвердження Порядку реєстрації, перереєстрації безробітних та ведення обліку осіб, які шукають роботу», «Про мінімальний розмір допомоги по безробіттю», «Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» та інші.

Проблему безробіття досліджують багато науковців, але мало хто з них приділяє увагу молодіжному безробіттю. Теоретичною основою дослідження проблем зайнятості населення є праці таких відомих зарубіжних економістів: Дж. М. Кейнса, А. Маршалла та інших. Молодіжні аспекти безробіття досліджували Л. Г. Борисова, Ю. А. Зубок, І. Чистяков та інші. В Україні дослідження проблеми ринку праці, зайнятості здійснюють С. І. Бандур, В. М. Василенко, Ю. М. Краснов, В. А. Савченко. Питання формування ринку праці молоді, особливо фахівця з вищою освітою, висвітлювали такі

українські вчені, як: О. А. Грішнова, М. І. Нижній, С. М. Злупко, А. С. Лаврук, А. А. Яременко та інші.

Отже, актуальність зазначеної теми та її недостатнє вивчення в економічній теорії та практиці, визначені проблеми спричинили вибір теми магістерської роботи – *«Роль центрів зайнятості у подоланні безробіття серед молоді»*.

Метою дослідження є аналіз та визначення наслідків молодіжного безробіття для українського суспільства.

Досягнення мети дослідження передбачає вирішення таких **завдань**:

1. Аналіз основних понять, термінів, видів безробіття, а також діяльності центрів зайнятості, які займаються проблемами працевлаштування молоді у сучасній Україні.

2. Вивчення причин та особливостей молодіжного безробіття на ринку праці.

3. Розробка стратегії та програми Дубровицького районного центру зайнятості.

4. Розробка проєкту «Бути підприємцем – це вірити в себе!».

Об'єктом дослідження є безробіття як соціальний феномен.

Предмет дослідження є форми та методи подолання молодіжного безробіття.

Методологічною основою дослідження є:

- теоретичні методи: аналіз літературних джерел щодо діяльності центрів зайнятості та їх основних напрямків та завдань; аналіз зарубіжного досвіду у вивченні проблем та причин безробіття серед молоді; класифікація і узагальнення отриманої інформації з метою висвітлення основних вихідних положень експериментальної роботи;

- метод анкетування;

- метод порівняльного і статистичного аналізу.

Елементи наукової новизни одержаних результатів дослідження полягають у розробці стратегії, програми та проєкту для Дубровицького районного центру зайнятості, з метою покращення ситуації на ринку праці.

Практичне значення результатів дослідження полягає у тому, що матеріали дипломної роботи можуть використовуватися студентами при вивченні основних причин безробіття серед молоді, а також фахівцями центрів зайнятості України.

Експериментальна база: Дубровицька районна філія Рівненського обласного центру зайнятості.

Апробація результатів дослідження. Матеріали дипломної роботи магістра були апробовані на науковій конференції студентів та магістрантів за підсумками ВВПК у 2020 р.

Публікації. За результатами проведеного дослідження опубліковано статтю у збірнику наукових праць студентів та магістрантів факультету корекційної та соціальної педагогіки і психології (Основні напрямки роботи Центрів зайнятості щодо подолання безробіття серед молоді. Актуальні

проблеми соціальної роботи: досвід і перспективи: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Кам'янець-Подільський, 28 квітня 2020 року) / [ред. колегія: Л. П. Мельник, Т. Л. Опалюк] Кам'янець-Подільський: Видавець Ковальчук О. В., 2020. 132 с., С.99-103).

Структура роботи. Магістерська робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи становить 89 сторінок.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ

1. Bilynska M., Kondratenko O. Analysis of the State Governance Mechanism in the Sphere of Social Protection for Participants of the Antiterrorist Operation in the East of Ukraine. *Journal of Geography, Politics and Society*. 2018. Vol. 8. No. P. 11–17.
2. Ветлинський С. О. Соціальний захист військовослужбовців в умовах проведення антитерористичної операції. *Ефективність державного управління*. 2016. Вип. 4 (№ 49). Ч.1. С. 198–205.
3. Гордієнко Є. П. Нормативно-правове забезпечення соціального захисту учасників бойових дій. *Ефективність державного управління*. 2018. Вип. 1 (№ 54). Ч. 1. С. 117–125.
4. Громадські організації Тернопілля. URL: <https://cutt.ly/ТТВ5ууВ> (дата звернення; 07.11.2021).
5. Деякі питання протезування та ортезування виробами підвищеної функціональності за новітніми технологіями та технологіями виготовлення, які відсутні в Україні, та/або спеціальними виробами для занять спортом окремих категорій громадян, які брали участь в антитерористичній операції чи у здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, та/або забезпеченні їх проведення і втратили функціональні можливості кінцівки або кінцівок : Постанова Кабінету Міністрів України від 01.10.2014 р. № 518. Дата оновлення: 02.10.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/518-2014-%D0%BF#Text> (дата звернення: 09.11.2021).
6. Інформація для учасників АТО та ООС. URL: <https://dpsu.gov.ua/ua/pilgi-uchasnikam-boyovih-diy/> (дата звернення; 11.11.2021).
7. Кондратенко О. О. Державне регулювання соціального захисту учасників антитерористичної операції та членів їхніх сімей. : дис. ... канд. юрид. наук : 25.00.02. Київ, 2019. 280 с.
8. Кондратенко О. О. Загальні засади нормативно-правового забезпечення державного управління у сфері соціального захисту учасників антитерористичної операції та членів їх сімей. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України*. 2015. (№ 4). С. 113–120.
9. Конституція України : офіц. текст. Київ : КМ, 2013.
10. Кравченко М.В., 2015, Основні проблеми соціального захисту учасників АТО. *Аспекти публічного управління*. 2015. (№ 11–12). С. 36–43.
11. Лебідь Т. Гарантії соціального захисту як один із елементів правового статусу учасників АТО. Актуальні проблеми соціально-правового статусу осіб, постраждалих під час проведення АТО : зб. матеріалів всеукр. наук.-практ. конф., 2017. С. 48–50.

12. Листопадова О. Державна політика щодо надання правового статусу учасника АТО. Актуальні проблеми соціально-правового статусу осіб, постраждалих під час проведення АТО : зб. матеріалів всеукр. наук.-практ. конф., 2017. С. 51–54.

13. Муляр Г. Проблемні питання соціального захисту учасників антитерористичної операції. Актуальні проблеми соціально-правового статусу осіб, постраждалих під час проведення АТО : зб. матеріалів всеукр. наук.-практ. конф., 2017. С. 55–59.

14. Пашинський В.Й., Свистільник І.А. Правове регулювання соціального і правового захисту військовослужбовців в Україні. *Юридична наука*. 2013. (№ 6). С. 102–110.

15. Питання грошового забезпечення військовослужбовців, які проходять військову службу за призовом під час мобілізації, на особливий період : Постанова Кабінету Міністрів України від 09.04.2014 р. № 111. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/111-2014-%D0%BF#Text> (дата звернення: 08.11.2021).

16. Положення про департамент соціального захисту населення Тернопільської обласної державної адміністрації. URL: <https://sobes-ter.gov.ua/polozhenya.html> (дата звернення: 15.11.2021).

17. Про військовий обов'язок і військову службу : Закон України від 25.03.1992 р. № 2233-XII. Дата оновлення: 25.11.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-12#Text> (дата звернення: 08.11.2021).

18. Про державні гарантії соціального захисту військовослужбовців, які звільняються із служби у зв'язку з реформуванням Збройних Сил України, та членів їхніх сімей : Закон України від 15.06.2004 р. № 1763-IV. Дата оновлення: 23.04.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1763-15#Text> (дата звернення: 11.11.2021).

19. Про додаткові заходи щодо соціального захисту учасників антитерористичної операції : Указ Президента України від 18.03.2015 р. № 150/2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/150/2015/ed20151007#Text> (дата звернення: 10.11.2021).

20. Про затвердження Порядку надання статусу особи з інвалідністю внаслідок війни особам, які отримали інвалідність внаслідок поранення, контузії, каліцтва або захворювання, одержаних під час безпосередньої участі в антитерористичній операції, здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації в Донецькій та Луганській областях, забезпеченні їх проведення : Постанова Кабінету Міністрів України від 08.09.2015 р. № 685. Дата оновлення: 09.04.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/685-2015-%D0%BF#Text> (дата звернення: 09.11.2021).

21. Про затвердження Порядку надання та позбавлення статусу учасника бойових дій осіб, які захищали незалежність, суверенітет та

територіальну цілісність України і брали безпосередню участь в антитерористичній операції, забезпеченні її проведення чи у здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації в Донецькій та Луганській областях, забезпеченні їх здійснення : Постанова Кабінету Міністрів України від 20.08.2014 р. № 413. Дата оновлення: 15.05.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/413-2014-%D0%BF#Text> (дата звернення: 08.11.2021).

22. Про заходи щодо створення належної матеріально-технічної бази для лікування, реабілітації та оздоровлення військовослужбовців та інших осіб, які брали безпосередню участь в антитерористичній операції, забезпеченні її проведення, а також учасників бойових дій та інвалідів війни : Рішення Ради національної безпеки і оборони України від 18.02.2015 р. № 140/2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0005525-15/ed20150314#Text> (дата звернення: 10.11.2021).

23. Про невідкладні заходи щодо забезпечення додаткових соціальних гарантій окремим категоріям громадян : Указ Президента України від 30.10.2014 р. № 835/2014. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/835/2014#Text> (дата звернення: 10.11.2021).

24. Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні : Закон України від 21.03.1991 р. №876-ХІІ. Дата оновлення: 05.08.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/875-12#Text> (дата звернення: 07.11.2021).

25. Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб : Закон України від від 09.04.1992 р. № 2263-ХІІ. Дата оновлення: 25.11.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2262-12#Text> (дата звернення: 07.11.2021).

26. Про поліпшення матеріального становища учасників бойових дій та осіб з інвалідністю внаслідок війни : Закон України від 16.03.2004 р. № 1603-ІV. Дата оновлення: 04.11.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1603-15#Text> (дата звернення: 11.11.2021).

27. Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні : Закон України від 06.10.2005 р. № 2961-ІV. Дата оновлення: 31.12.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2961-15#Text> (дата звернення: 12.11.2021).

28. Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей : Закон України від 20.12.1991 р. № 2012-ХІІ. Дата оновлення: 01.08.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12#Text> (дата звернення: 07.11.2021).

29. Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту : Закон України від від 22.10.1993 р. № 3552-ХІІ. Дата оновлення: 01.08.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12#Text> (дата звернення: 08.11.2021).

30. Проектний офіс по створенню Міністерства у справах ветеранів України робочої групи Комітету Верховної Ради України у справах ветеранів, учасників бойових дій, учасників антитерористичної операції та людей з інвалідністю. URL: https://legal100.org.ua/wp-content/uploads/2018/11/Prezentatsiya_MinVet.pdf (дата звернення; 17.11.2021).

31. Салимон А. Актуальні проблеми учасників антитерористичної операції у сфері соціального захисту. Актуальні проблеми соціально-правового статусу осіб, постраждалих під час проведення АТО : зб. матеріалів всеукр. наук.-практ. конф., 2017. С. 74–77.

32. Соціальний захист учасників АТО та їх сімей. URL: <https://kulykivska-gromada.gov.ua/socialnij-zahist-uchasnikiv-ato-ta-ih-smiej-1523426758/> (дата звернення: 07.11.2021).

33. Соціальні гарантії учасникам антитерористичної операції та членам їх сімей. URL: <https://legal100.org.ua/wp-content/uploads/2018/07/Socialni-garantii-uchasnykam-ATO.pdf> (дата звернення; 15.11.2021).

34. Соціальні гарантії учасникам АТО. URL: <https://cutt.ly/eT1yiMq> (дата звернення; 10.11.2021).

35. Соціальні пільги та гарантії учасників АТО. URL: <https://unba.org.ua/assets/uploads/files/tablicya-social-nih-pil-g-ta-garantij-uchasnikiv-ato.pdf> (дата звернення; 15.11.2021).

36. Статут збараський музей російсько-української війни. URL: file:///C:/Users/HP/Downloads/proekt_viii_viises_nom_5_muzeu.pdf (дата звернення: 08.11.2021).

37. Сторожук Н., Мась Н., Покотило В. Сучасний стан системи психологічної реабілітації учасників антитерористичної операції. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Військово-спеціальні науки*. 2016. Вип. 1. С. 34–38.

38. Циганчук Н. Проблеми соціального захисту учасників АТО. Актуальні проблеми соціально-правового статусу осіб, постраждалих під час проведення АТО : зб. матеріалів всеукр. наук.-практ. конф., 2017. С. 90–95.

39. Штаб національного спротиву Збараського району. URL: <https://cutt.ly/RTB777u> (дата звернення: 08.11.2021).

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет корекційної та соціальної педагогіки і психології
Кафедра соціальної педагогіки і соціальної роботи

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИКОНАННЯ ТА ЗАХИСТУ
ДИПЛОМНИХ РОБІТ**
для студентів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
зі спеціальності 232 Соціальне забезпечення
галузі знань 23 Соціальна робота

Укладачі:

*Мельник Людмила Пилипівна, кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри соціальної педагогіки і соціальної роботи*

*Опалюк Тетяна Леонідівна, доктор педагогічних наук, професор
кафедри соціальної педагогіки і соціальної роботи*

*Данилюк Олена Іванівна, кандидат економічних наук, доцент кафедри
соціальної педагогіки і соціальної роботи*

*Гевчук Наталія Сергіївна, кандидат педагогічних наук, старший
викладач кафедри соціальної педагогіки і соціальної роботи*

Навчальна лабораторія «Інформаційного забезпечення освітнього процесу»
Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка
32301, м. Кам'янець-Подільський, вул.. Площа польський ринок, 6